

Weichbild magdeburski w układzie śląsko-małopolskim.**Tekst uwzględniający wersje sandomierską i krakowską**

Rękopis Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, sygn. RK 45/28, k. 95–109v

Odczyt: Maciej Mikula

W porównaniu z rękopisem gnieźnieńskim niektóre przepisy podzielone zostały na mniejsze jednostki, kopista łączył także artykuły w większe części. Podział na jednostki jest jasny – każdy nowy artykuł rozpoczyna się ozdobnym inicjałem, wysokości dwóch wersów (wyjątkowo dwóch) wpisanym czerwonym inkaustem. Zamieszczona przez pisarza numeracja artykułów nie pokrywa się z zaproponowanym przez niego podziałem tekstu na artykuły. Spis rubryk poprzedza część artykułową, pierwszy wers (tytuł) jest czerwony, kolejny – początkowy fragment przepisu – wpisany czarnym inkaustem. Rubryki pochodzą z wersji sandomierskiej, podczas gdy tekst nosi także liczne cechy wersji krakowskiej.

Pozostawiono oryginalną pisownię oportet (w przypadku skrótu podawano oportet), deffendo oraz ammitto, zaproponowano uzupełnienie w pisowni equ[u]m.

[k. 95] [spis artykułów]^a

[1] [Cesar Ottho]^b

[2] I. De hominibus, qui penestici vocantur dicit. Si in aliquibus penestici deme[retur]

[3] II. De iniustis mensuris. Si metrete aut alie mesure

[4] III. De tribus iudiciis provincialibus. Ille supremus iudex Meydeburgensis

[5] IIII. De iure sculteti sequitur. Scultetus eciam habet tria iudicia

[6] V. De iudicio burgravii. Stuprum et obsidium iudicat

[7] VI. De clamore et vulneribus monomacha[li]. Quodsi homo vulneratus fuerit, si

[8] VII. De conflictu, qui sit in die aut. Si contingerit criminale nephas

[9] VIII. De diffinicionibus sentenciarum. Nec castellano nec sculteto

[10] IX. Quid si querimonia pernoctatur. Quid si vulneratus fuerit vir et

[11] X. De stupro et obsidiis. Stuprum et obsidium et irruencia

[12] XI. Quid si homo multis vulneribus. Quicumque vulneratus fuerit si cla[morem]

[13] XII. De obligacione pignerum. Obligat aliquis mercimonia aut alia

[14] XIII. De iure feminarum et si partes. Si aliquis ducit uxorem et pro

[15] XIII. De fiscacione seu possessione. Quando alicui sua possessio pub[licata]

[16] XV. De dono infra annum possesso. Quid masculus dat sub banno

[17] XVI. De dono in infirmitate donato. Nemo masculus vel ulla mulier

[18, 19] XVII. De hereditate ubi nec fratres nec so[rores]. Quid si hereditas in fratribus aut sororibus

[20] XVIII. De firmacione pacis. Quidquid masculus

[21] XIX. De debito per iuris extorsionem. Quicumque aliquem coram iudicio

[22] XX. De impedimento ad limina sanctorum. [/] Si aliquis ad limina sanctorum

- [23] XXI. De pena, qui scabinum turpibus verbis. Quicumque scabinum in scampno
[24, 25] XXII. De concordia et rancore. Quando concordia inter discordantes
[26] XXIII. De filio. Et vir qui filium suum ter potest
[27] XXIII. Sequitur de hereditate et dono. Donum, quod viro aut mulieri datur
[28] XXV. De suppellectilibus sequitur. Ista sunt, que ad hereditatem spectant
[29] XXVI. Quid si vir alterum vulnerat. Vulnerat quis alterum vitam suam
[30] XXVII. Si duo se de stirpe Sclawica. Quid si se duo vulneraverint
[31] Sequitur de causa. Quod si duorum
[32] XXVIII. Si vir alterum vulnerat equaliter. †Si vir alterum vulnerat^c‡ Quid si se
duo mutuo vulneraverint
[33] Si se duo equaliter vulnerantur. Et si se duo equaliter vulneraverint
[34] XXIX. Si vir detinet alterum. Si aliquis detinet hunc, qui ipsum
[35] XXX. De eo si se duo vulneraverint. Quod si se duo
[35] XXXI. De vulneribus, que pernoctaverint. Eciam si alter alterum vulnerat
[36] XXXII. Si vir alterum vulnerat et ambo. Si duo viri vulnerantur et ambo
[37 pars 1, 38] XXXIII. Si vir alterum vulnerat et ipsis pax. Si vulnerat vir alterum et
[39, 37 pars 2] XXXIII. Si se duo mutuo vulneraverint. Si duo se mutuo vulneraverint
[40] XXXV. De equo, quid in eo convenitur. Si quis vendiderit equum
[41] XXXVI. De fure, qui in die tres solidos. Si fur clara luce diei
[42] XXXVII. Si vir super alium querimoniam. Conqueritur vir super alterum
[43] XXXVIII. De hereditariis censualibus. Si homo habuerit hereditaria
[44] [k. 95v] XXXIX. De testimonio persolutis debitis. Si debet vir testimonium
perducere
[45] XL. De testimonio pro debito. Si aliquis debet persoluta debita
[46] XLI. De viro habente filium et viduam. Si vir ducit viduam, que unum
[47] XLII. Quod si vir bona sua in iudicio. Si vir aliquis dederit pueris
[48] XLIII. De hereditariis censualibus bonis. Si vir sue uxori sua edificial
[49] XLIII. De iure liberti in emendis. Ubi alicuius monasterii obnoxious
[50] XLV. Si vir absque herede moritur et non. Si moritur vir absque herede
[51] XLVI. De abtestacione manus pro falso. Si unus alteri abtestare manum
[52] XLVII. Si vir moritur, qui habuit pueros. Cum moritur vir, qui habuit pueros
[53] XLVIII. De qualibet querimonia et testimonio. Omnis querimonia et testimonia
[56] XLIX. Pro insidiis et spoliis. Hic stat Cunradus conqueritur
[54] L. Quod si unus vir vulnerat. Si vulneratus vir
[-] LI. De fure et latrone. Quando vir furem
[58] LII. De eo, qui alterius proloquitor sue. Ubi vir alterius verum loqui debet
[-] LIII. De monomachali incitacione. Qui monomachaliter suum
[55] LIII. De eo, qui alterum ad iudicium aut. Quicumque occisum seu vulneratum
[59] LV. De eo, qui vitam aut manum. Qui vitam aut manum peccunia
[60] LVI. Qui fideiusserit virum pro scelere. Qui eciam fideiusserit virum unum
[57] LVII. De suppellectili feminarum. Si mulier accipit suppellectilia
[61] LVIII. De armis bellicis et suppellectili fe[minarum]. Mulier pro armis bellicis
gla[dium]
[62] LIX. De diffinicionibus sentenciarum. De qua sententia prius re[quiritur]
[63] [/] LX. De iudicio iuris. In omni loco iuris est

- [64] LXI. De fideiussoria bonorum. Si homo aut ubi vir fideiussor
[65] LXII. Quod si vir baculis. Si vir cum fustibus
[66] LXIII. De hereditate, que caret herede. Quod si hereditas mortalisia [s]
[67] LXIII. De viro, qui pueros tres aut plures. Quod si vir, qui pueros habuerit
[68] LXV. De viro, qui alteri coram iudicio. Si vir alteri iuraverit coram
[69] LXVI. De arestacione equuorum [s]. Si homo arestat equum et
[70] LXVII. De pena iudicis et hereditate. Quando iudex suam extorquet
[71] LXVIII. Si vir percussus fuerit et querulare. Vir, si vulneratus aut trucidatus
[72] LXIX. De bonis illius, que ad mortem. Et si vir descriptus fuerit aut
[73] LXX. Si vir moritur, qui bona habet. Si autem vir moritur, qui habet
[74] LXXI. De etate puerorum, qui tutorem. Quando puer duodecim est annorum
[75] LXXII. Quomodo homo suam hereditatem liber. Si vir alloquitur aliquem, qui
[76 pars 1, 2, 3, 77] LXXII. De peccunia taxillis acquisita. Si servus sui domini
[76 pars 4] LXXIII. De bonis, que alicui dantur. Quicumque alteri bona sua ad servitium
[78] LXXIII. De eo, qui se a descriptione extraxerit. Qui se extraxerit a descriptione
[80] LXXV. Si super virum querulatum. Si vir conqueritur super alterum
[81] LXXVI. De satisfacione petenda. Si super virum conquestum fuerit
{Si super virum conquestum fuerit.}^d
[82] LXXVII. De facto manifesto, quod. Omnis querela, que ad iudicium
[83] LXXVIII. De iudicio burgravii. In iudicio burgravii
[83] LXXIX. De iudicio iudicis. Iudex debet exercere sua iudicia
[84] [k. 96r] LXXX. De satisfacione seu publicatione. Si vir sua bona publicata
[85] LXXXI. De bonorum arestacione. Si vir alloquitur pannos aut bona
[86] LXXXII. De informacione debitorum. Si vir conqueritur super virum
[87] LXXXIII. De eo, si vir coram alio ad iusti[ciam]. Si vir cum scitu contra alium
[88] LXXXIII. De vulneribus, que in facto manifesto. Si femina deprehensa fuerit in
[89] LXXXV. De duplicibus pueris. Si vir duplices habuerit pueros
[90] LXXXVI. De impropere scabinorum. Si vir scabinum indecenter in
[91] LXXXVII. De homicidio sequitur. Si vir super virum querimonia
[92] LXXXVIII. De contencione aut homicidio. Si casu contencio oritur
[93] LXXXIX. De petitione proloquutoris. Quem vir pro advocato rogaverit
[93] XC. De iuramento incolatus. Et quando vir moritur tunc
[93] XCI. De eodem sequitur. Nemo potest nec pro homicidio
[94] XCII. In iudicio enormium. Ubi etiam vir iuramentum producere
[95] XCIII. De tutore puerorum. Quando pupilli suum verum tuto[rem]
[97] XCIII. De civibus Meydburgensibus. Quousque cives Meydburgenses
[98] XCV. De impedimento, quod sit coram iudicio. Nullus alterum debet impedire
[99, 100] XCVI. De eo, quod si scultetus aliquem. Nunc attendatis super eo, si scul[tetus]
[101] XCVII. De advocato, si aliquis impedi[rit]. Nunc de advocato attendatur
[102] XCVIII. De obsidiis sequitur. Obsidia et quod femine stup[rantur]
[103] XCVIII. De irruencia domorum. Si aliquis alteri irruenciam
[104] [l] C. De promissione querela tenenda. Et si vir querelam suam
[105] CI. De debitis ex parte patris. Si vir querulatur super alterum
[106] CII. De animalibus, que noxam faciunt. Si aliquis habuerit equum vel canem
[107] CIII. Qui suos cives spoliat. Si aliquis spoliaverit cives

[108] CIIII. De iuramento Iudeorum. Hoc est illud Iudeum et illud

[108] CV. Sic iurabitis. Quod tu in causa

[109 pars 1] CVI. Hic incipitur de Imperio et quovis terre Saxonie ius suum ab inicio statutum fuerit quovis terre Saxonie ius. Nunc placeat audire et intelligere

[109 pars 2, 110, 111] CVII. De Imperio quamdiu in potencia steterit. Nunc dicetur quamdiu Imperium steterit

[112] CVIII. De mercatoribus. Extunc mercatores dicebant

[113] CIX. De civitate Meydburgensi. Nunc attendatis de civitate

[114] CX. Nunc attendatis de Hallis civitate, de civitate Hallis, ubi reprobata. Nunc attendatis de Hallis

[115] CXI. De Meydenburg. Nunc attendatis est, si in Mey[denburg]

[116, 117] CXII. De civitate Hallis. Nunc attendatis per quem modum ipsa pallacia fecerit

Et sic terminatur registrum.

^a pierwszy człon każdej rubryki in rubrum; ^b brak rubryki dla pierwszego artykułu; ^c skreślone przez autora podstawy; ^d pisarz powtórzył omyłkowo wcześniejszą frazę, in rubrum

[1] [k. 96v] Cezar^a Ottho Ruffus fundavit templum Meydenburg et dedit civibus municipale ius secundum eorum arbitrium et secundum consilium seniorum. Et tunc qui arbitrati sunt, ut eligerent scabinos ac consules, scabinos ad diuturnum tempus et consules ad unum annum. Qui autem iuraverunt et iuratis annis singulis, dum eligentur, ius et profectum ac honorem custodire civitatis et agere, quanto caucius et melius sciant aut possunt, cum consilio ac iuvamine seniorum. Consules exponunt suum conventum secundum suum placitum ac voluntatem cum seniorum consensu. Consules eciam habent potestatem iudicandi super quamlibet vacuam mensuram ac pondera iniusta, ac coretos iniustos et quelibet cibi et potus mercimonia. Et quicumque hoc violaverit, demeretur tres Sclavitas [s] marcas, que faciunt XXXVI solidos. Qum consules suum conventum exponunt, extunc quidquid ibi statutum fuerit ac compromissum in isto convent, firmum et inviolabiliter debet observari. Et quicumque hoc violaverit, consules habent iudicare. Et quicumque ad conventum venire neglexerit, dum signum datur per campanam, demeretur sex denarios. Si autem sibi conventus pronunciatus fuerint, demeretur quinque solidos.

^a ozdobny inicjał C wysokości trzech wersów, in rubrum

[hasła: rajca, ławnik, rada, starsi, Magdeburg, cesarz, kadencja, miara, waga]

[2] Capitulum I. Qui^a penestici vocantur^b, si in aliquo demerentur vel si in aliquo delinquerint in statutis civitatis, ita ut civitatis [/] aut consulum decreta violaverint, si in hoc convicti fuerint, demerentur cuttem cum crinibus aut tres solidos. Et hoc arbitrio consulum committitur, quod horum recipere voluerit. Quando penesticus consulum aut civitatis statutum infringerit foro infrunito, ita quod cuttem cum pelle demerentur et cum pecunia reddimet, hic manet sine gvarra et non potest ammodo

aliquod forum comestibulum absque civitatis aut consulum ~~|-ve^c|~~ licencia exercere. Aut si alii homines, qui communitatem seu fraternitatem habent in comestibilibus, consulum seu civitatis compromissum, hos oportet emendam dare secundum ius et edictum civitatis, et non possunt ulterius aliqua comestibilia vendere, nec communitatem acquirere absque consensu consulum et civitatis.

^a ozdobny inicjał Q wysokości trzech wersów, in rubrum; ^b w rkpsie vocait(ur); ^c skreślone przez autora podstawy

[hasła: kupiec, rajca, cech, cena, kara na skórze i włosach, targ, statut, wilkierz, zezwolenie]

[3] C[apitulum] II. Si^a metrete aut alie mesure parve seu iniuste fuerint aut pense, quod consules bene agere possunt secundum honorem civitatis aut cum XXXVI solidis emendare.

^a ozdobny inicjał S wysokości trzech wersów, in rubrum

[hasła: miara, waga, kara, rajca]

[4] C[apitulum] III. Ille^a supremus iudex, qui in Meÿdenburg presidet, hoc est castellanus, qui sedet tria iudicia provincialia in anno: unum in die Sancte Agathe, secundum in festo sanctorum Petri et Pauli, tertium in octava Sancti Martini. Si evenerit aliquod horum iudiciorum ad diem celebrem aut feriatum, extunc suum iudicium ammisit. Si scultetus aut solus castellanus ad iudicium non venerit, quia scultetus [k. 97] castellano primam sententiam debet invenire, et si scultetus non venerit ad castellanum, et tunc in X ~~|-solidis^b|~~ demeretur talenta, nisi fuerit legale impedimentum, sic quod probare poterit, ut ius dictaverit. Quidquid criminalis esse factum se commissum fuerit XIII diebus ante suum iudicium, hoc castellanus iudicare debet et nemo alter.

^a ozdobny inicjał I wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b skreślone ręką autora podstawy

[hasła: Magdeburg, sędzia, kasztelan, sądy wielkie, sołtys, przestępstwo, roczek, posiedzenie]

[5] C[apitulum] IIII. <Stuprum^a> Stuprum^b, obsidia et violencias domiciliorum iudicat castellanus et nemo alius. Si castellanus presens non fuerit, extunc cives eligunt unum iudicem loco castellani, processu manu facto. Castellani pena et recompensa, quid acquisitum fuerit bannito iudicio, debet solvi ad sex ebdomadas. Pena castellani tria talenta, sculteti octo solidi. Quando castellanus surgit et iudicat, tunc iudicium sculteti disponit a proximo die ad duas septimanas.

^a na marginesie, zapewne ręką autora podstawy; ^b nadpisane przez autora podstawy nad skreślonym wyrazem Vulnerum [?], rozpoczętym ozdobnym inicjałem wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: Magdeburg, burgrabia, podpalenie, napad na dom, kasztelan, sąd, kara sądowa, termin]

[6] C[apitulum] V. Scultetus^a etiam habet tria iudicia legalia in anno: unum in Epiphania Domini aut die sequenti, secundum feria tertia post festum vel conductum Pasche, tertium tertia feria post festum Trinitatis. Post hec disponit sua iudicia continue ad II ebdomadas. Si dies iudicialis venerit ad diem celebrem, potest bene ultra unam aut duos dies post diem celebrem iudicium suum disponere. Iudicium sculteti nemo habet hominum, nisi scultetus solus aut preco indicare, nec suus famulus. Quid si scultetus in domo non fuerit et si criminale nephas exortum fuerit, cives statuant unum iudicem pro crimine manifesto. Scultetus etiam debet habere legalitatem a domino terre [/] et cum eo debet esse feodatus, et verum suum feodum esse debet, et legitime natus de terra.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: sołtys, termin, dzień świąteczny, sługa, wymóg]

[7] C[apitulum] VI. Quid^a si homo vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit et si ceperit hunc, qui ipsum vulneravit, et eum usque ad iudicium adduxerit, et si tunc ipsum cum hiis, qui suum clamorem audierunt, protestare poterit metseptimus, propius est eum vincere, quam iste possit evadere. Pro vulnere manum, pro homicidio collum. Si vulnus profunditatem unguis et longitudinem membri habuerit, acquirit homo duellum. Pro vulnere manum, pro homicidio collum.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie, skarga, samosiódm, przysięga, bliższosc do dowodu, kara ucięcia dłoni, kara śmierci, ścięcie, rana]

[8] Nec^a sculteto nec castellano scabinus nec civis tenetur aliquam sentenciam extra veros dies iudiciales diffinire nisi factum manifestum ut vulnera mortalia vel forsan alia crimina. Castellanus et scultetus bene possunt omni die iudicare pro debito pro quo absque testimonio agitur nisi civis agat contra hospitem vel hospes contra civem pro debito cum testimonio de quo alter alteri fassus sibi quod bene iudicari potest sine mora. Et si uni adiudicatur debitor debet solvere sequenti die quod tenetur. Sed hospitem iudicare oportet quod sit alienigena et ita remote domicilia habuerit quod die una ad iudicium venire non possit [^b].

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.

[hasła: przestępstwo, przestępstwo nocne, samosiódm, przysięga, bliższosc do dowodu]

[9] C[apitulum] VIII. Si^a contingerit criminale nephas aut conflictus nocte vel die et si probus vir pro eo accusetur, propius est evadere septimus met, quam possit super eum protestare, quia in isto loco conflictus per neminem visus est.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: przestępstwo nocne, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższść do dowodu]

[10] [k. 97v] C[apitulum] IX. Quod^a si vir vulneratus fuerit et ea die iudicium non quesierit, et sua querimonia pernoctaverit et, qui inculpatur, tunc comparuerit, evadet cum metseptimus^b suis vicinis potius, quam ille possit protestare. Sed si tribus iudiciis non comparet, quarto in iudicio describetur, ita tamen, si iusto modo citatus super ipsum conquestus fuerit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b w rkp. metVII

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, sąd]

[11] C[apitulum] X. Stuprum^a et obsidium et violenciam domicilii burgravius iudicat et nullus alter. Si aliquis irruit super domicilium alterius tempore nocturno aut diurno, temeraria violencia, procedente ita querimonia, et si in manuali facto deprehensus fuerit cum clamore, et si clamorem cum auditoribus septem met suorum vicinorum hoc ostendendo probare poterit secundum iuris exigenciam, malefactor collum demeretur. Si autem factum manifestum non fuerit, extunc propius est evadere septem met, quam aliquo testimonio vinci possit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: gwałt, napad na dom, zasadzka, burgrabia, skarga, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższść do dowodu]

[12] C[apitulum] XI. Quicumque^a vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit et ad iudicium pervenerit, de quocumque querulatur, qui presens fuerit, et si habuerit hos, qui suum clamorem audierunt, et quot vulnera habuerit, tot homines potest inculpate. Et si autem hii homines comparuerint, duellum in ipsis acquirere potest. Si autem plures infestaverit, quam vulnera habuerit, alii omnes evadent suo iuramento, quivis metseptim.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie, skarga, rana, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[13] C[apitulum] XII. Obligat^a quis mercimonia vel alia bona mobilia pro debito ex parte iudicii, et ille pronunciat tribus iudiciis, ut est iuris, et quarto iudicio super eo bonum receperit aut approbatum sibi fuerit, [/] et cognoscencie domini dederit coram iudicio et scabinis. Et si iste imposterum ad repetendum sua bona pervenerit, possidens propius est suum pignus servare cum scabinis et iudice, quam ille, qui caret possessione.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zastaw, towary, dobra ruchome, ruchomości, dług, termin, roczek, sędzia, ławnik]

[14] C[apitulum] XIII. Si^a aliquis ducit uxorem et si vir de hac luce decedit, uxor nichil habet in suis bonis, nisi sibi dederit pro dotalicio aut vite provisionis pro eius vita in iudicio bannito. Nulla mulier potest vite provisionem, nec dotaliciu hereditarie observare. Et cum moritur, ad heredes revertitur sui mariti. Quod si maritus mulieri nil in suis bonis dederit, in possessione bonorum sui mariti debet permanere, et pueri sibi necessaria ministrabunt, quousque in viduitate et sine marito voluerit permanere. Si vir oves habuerit, quas mulier ad suppellectilia recipiet. Et pueri vellent mulieri dotaliciu infringere, servare potest testimonio virorum ac mulierum metseptem^b, qui tunc presentes fuerunt. Si vir pueros habuerit, aut mulier, quicumque ex hiis exhereditati fuerunt, si moritur vir, hii pueri, qui in hereditate patris sunt, recipiunt bona et non, qui exhereditati sunt, sed hereditatem vendere non possunt absque heredum consensu. Hii pueri, qui in potestate patris mortis tempore fuerunt, si ex hiis unus moriatur, istius partem dividunt inter se equaliter, tam exhereditati, quam domestici.

<de viduis quomodo sunt foveri c>

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metvii; ^c na górnym marginesie ręką komentatora, foveri odczyt niepewny

[hasła: żona, mąż, wdowa, wiano, sąd wyłożony, uposażenie, gerada, dziecko, współprzysiężnik, samosiódm, przysięga, wydzielony, dziedzictwo, spadek]

[15] C[apitulum] XIII. Quando^a alicui sua possessio publicata fuerit iuste ac iudicialiter, quociens erit vel intrat, tociens penam iudici de[k. 98]meretur, ita si publicacio super ipsum rite ac iuste sit acquisita.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: mulkta, kara sądowa, konfiskata]

[16] C[apitulum] XV. Quidquid^a masculus dat sub banno, si possidebit pacifice ac quiete absque contradiccione anno et die, hoc propius ac melius optimere potest cum

iudice et scabinis, quam aliquis ab ipso possit exbrigare. Quid si iudex et scabini mortui fuerint, hoc tamen cum aliis fidedignis ad minus cum duobus scabinis et quatuor viris probitate probet testimonio, et sic sibi donata optinebit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: transakcja, rok i dzień, termin, spokojne posiadanie, sędzia, ławnik, świadek, współprzysiężnik]

[17] C[apitulum] XVI. Nemo^a masculus, nec nulla mulier possunt in egritudine de suis bonis alicui ultra tres solidos dare absque heredum consensu seu voluntate.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: darowizna *mortis causa*, zgoda, żona, mąż]

[18] C[apitulum] XVII. Quod^a si hereditas in fratribus aut in sororibus defectum habuerit, extunc omnes hii, qui se linea equali consanguinitatis ostendere poterint, in hereditate succedunt equaliter.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: dziedzictwo, spadek, siostra, brat, pokrewieństwo]

[19] C[apitulum] XVIII. Qui^a autem in possessione est, si bene sacerdos manserit, suppellectilia recipit, si tamen nulla puella fuerit. Si autem puella et sacerdos fuerint, tunc suppellectilia inter se dividunt.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: gerada, kapłan]

[20] C[apitulum] XIX. Quidquid^a masculus dat in iudicio bannito coram iudice et scabinis, ibi recipiens dat unum solidum pro doni cognitione, quod recipiunt scabini, quod possidebit quiete.

^a omyłkowo ozdobny inicjał I wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: sąd wyłożony, sędzia, ławnik, pamiętne, darowizna, transakcja]

[21] C[apitulum] XX. Quicumque^a aliquem coram iudice pro debito impulsaverit, in debito coacto iure consecutus fuerit, oportet eodem die solvere et iudex in eo suam penam acquisivit. Si autem querimonia facta fuerit super aliquem pro de[bi]to, de quo

fatetur, solvere tenetur infra duas ebdomadas, et si tempore statuto debitor non solverit, extunc iudex in eo suam penam acquisivit. Extunc solvere mandat ad ^aduas eb VIII ^bviii dies, deinde ad tres dies, extunc die sequenti. Quociens tunc debitor mandatum adimplere neglexerit, tociens penam iudex in eo acquisivit. Si penam iudici et penam creditori solvere contempserit, tunc fiscatur sua possessione. Per hoc compellitur, quod debitum creditori et penam iudici solvet. Si autem possessione caruerit, extunc banno compellitur, extunc bene potest comprehendi, ubi visus fuerit pro debito et pena. Et quicumque ipsum ultra hoc tenuerit, penam iudici demeretur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b skreślone przez autora podstawy

[hasła: dług, skarga, świadczenie, termin, dłużnik, sędzia, mulkta, kara sądowa, wierzyciel, posiadanie, kara]

[22] C[apitulum] XXI. Si^a quis ad limina sanctorum aut ad nundinas extra provinciam ire voluerit, et si aliquis ipsum pro debito impedire voluerit, hoc fieri non debet, oportet suum ius recipere coram suo iudice. Et si uni testis adiudicatum fuerit, inducias trinas duas ebdomadas optinebit, quidcumque elegerit aut iudicio proximo.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: podróż, dług, sąd, termin]

[23] C[apitulum] XXII. Quicumque^a scabino in scampno iudiciali impropneraverit aut turpibus verbis obruerit, scabinus lucratur suam emendam xxx solidos, et iudex penam suam acquirit. Obruitur autem scabinus, postquam sua sententia diffinita fuerit sit et consensus aliorum scabinorum preterit, extunc omnes emendas acquirunt et iudex penas, et quot emende fuerint, totidem pene iudici eciam acquiruntur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: ławnik, ława, obraza, kara sądowa, mulkta, nawiązka, wyrok]

[k. 98v] [24] C[apitulum] XXIII. Quando^a concordia inter discordantes coram iudicio ordinata fuerit, hoc homo protestare potest cum iudice et scabinis. Quod si scabini mortui fuerint, tunc protestatur cum hominibus fidedignis, qui iudicio affuerunt. Quidquid scabini protestantur, hoc et iudex cum eis debet protestare, simul et confirmare. Sed ubi concordia extra iudicium ordinata fuerit, hoc facilius probare potest vir cum sex testibus solus metseptimus^b, qui interfuerunt et viderunt concordiam esse factam.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metviius

[hasła: ugoda, sąd, sędzia, ławnik, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[25] C[apitulum] XXIII. Ubi^a concordia et fremitus diuturnus coram iudicio confirmata fuerit, si ipsam violat adversa pars, et si vincetur, ut ius dictaverit, cum iudice et scabinis, pro vulnere manum, pro homicidio collum. Sin autem contingeret, quod eam alter infringeret, hunc tamen emenda satisfacere oportet, pro vulnere IX talenta, nisi fecerit excusare secundum edictum iuris.

^a ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: ugoda, sąd, sędzia, ławnik, kara ucięcia ręki, kara śmierci, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie]

[26] C[apitulum] XXV. Et^a quivis vir potest filium suum ter excipere, quem habet in potestate, coram iudicio pro quolibet crimine capitali tacto sacramento metseptimus^b secundum ius municipale. Famulus potest mercedem suam, quam promeruit, quinque solidos tacto sacramento probare, ita si sibi dominus consentire noluerit. Sin autem famulus mercedem suam super suum dominum optinuerit, pro eo dominus nullam penam iudici demeretur, sed dominus famulo eandem mercedem eadem die solvere tenetur indilate. Si alter alterum pro vino aut alio potu inculpare voluerit, evadet ut aliud debitum, in quo nullum dampnum ostendere poterit aut protestare.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metviius

[hasła: syn, ojciec, zastępstwo, przysięga, samosiódni, współprzysiężnik, kara śmierci, sługa, pan, uwolnienie od skargi]

[27] C[apitulum] XXVI. <de donacione inter virum et mulierem ^a> Donum^b, quod mulieri aut viro datum fuerit in iudicio bannito, in eo mulier cum sua parte sive dono pro suo arbitrio facere potest absque omni contradiccione quidquid placet. Idem potest vir cum parte [/] sui doni, quidquid deliberaverit modo simili, quam ipse suscepit. Si moritur femina absque herede, ita quod nullum heredem a suo marito peperit, ipsa hereditat sua successoria, seu prospera fortuna acquisita super suum proximum naturalem successorem, sit masculus sive femina, que sibi sit paris condicionis. Idem facit vir [illi], qui sibi sit paris condicionis. Insuper superemere aurum et argentum informatum, et omnis siligo et carnes cum cervisia, vino, et pane, et quantum post trecesunum [s] permansit, totum cedit heredibus viri et non mulieris, exceptis pulmentariis, de quibus mulier medietatem recipit et heredes viri aliam recipiunt partem.

^a na marginesie ręką komentatora; ^b ozdobny inicjał D wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: darowizna, wiano, uposażenie, żona, sąd wyłożony, sprzeciw, dziedzic, mąż, dobra nabyte, spadkobierca, równy stanem, srebro, złoto, gerada]

[28] XXV. Ista^a sunt, que ad hereditatem pertinent: omne aurum et argentum informatum, omnia vasa argentea et tela, que non est incisa aut formata, ad muliebria vestimenta, et sartagine, que a loco non moventur, dolea et vasa distillatoria, et caldaria, excepto caldari, in quo liquesit cera, que spectant ad suppellectilia. Omne proprium, quid locando possessum est, et omnia arma, gladii, ac olle eree ac morsee, et cinguli, bracles, et annuli viri, hec spectant ad hereditatem. Mense, lavatoria et omnes ciste planis cooperimentis, et sedilia pulvinaria, et ciste annonarum, et ciste farine, et porci, qui in curiis aut in domibus nutritur, spectant ad hereditatem. Et omnes porci impinguati spectant ad pulmentaria. Ubi pulmentaria dantur et omnis expensa domestica, que in potestate viri est, et omnes vacue cuppe, pulmentaria recipit mariti uxor, et non cognata proxima ^[b]. Sequitur. [k. 99r] †sui doni quidquid deliberaverit modo simili quam ipse suscepit. Si moritur femina absque herede^c

^a ozdobny inicjał I wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: dziedzictwo, spadek, gerada, część obowiązkowa, okrasa, srebro, złoto]

[29] XXVII. Vulnerat^a quis alterum vitam suam deffendendo super viam publicam, quod ille ipsum percutit aut vulnerat, et si clamore proclamaverit, et invasor comparet violenter, seu proterve, et conqueritur iudici, et hic non audet pro inbecillitate sui corporis tunc comparere, imposterum eadem die compareat et conqueratur iudici et scabinis, et ostendat sua vulnera, et protestetur per hos, qui suum clamorem audierunt, quod initium contentionis sui adversarii fuerit et si suum, et quod ipse se deffenderit in deffensione sue vite, ipse acquirit querimoniam primam. Sed si pernoctabit, tunc hoc fieri non potest. ^[b].

^a ozdobny inicjał V wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.

[hasła: zranienie, zwłoka, obrona konieczna, droga publiczna, sędzia, skarga, uszkodzenie ciała, ławnik, świadek, obwołanie]

[30] XXVIII. Quod^a si se duo mutuo vulnerarent in iure municipali, qui ambo fuit nati de stirpe Sclavica et cum Sclavi non sunt, compareat unus et conqueratur in Sclavico ydiomate, alter sibi respondere non debet, si placet, nisi conqueratur in Sclavico ydiomate, quod sibi innatum est per ius municipale.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie wzajemne, język słowiański, skarga, odpowiedź na skargę, prawo miejskie]

[31] XXIX. Quod^a si duorum virorum querimoniae dilatate fuerint in iudicio bannito coram iudice et de voluntate iudicis et consensu, parcium arbitrium utrorumque, quod inter ipsos concordia extra iudicium debeat terminari, nec ultra causam peragendam,

et si se arbitri ad hoc electi de causa intromittant concordiam, absque iudicio et querimoniam non repetendo cum consensu iudicis. Et si alter ex eis imposterum suam querimoniam vellet renovare pro hac causa coram iudicio, ille sibi suus [/] adversarius respondere cum iudice coram iudicio et si protestare poterit cum iudice et scabinis, quod ita absque iudicio debeat diffinire.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: skarga, sąd, ugoda, zgoda sądu, sędzia, ławnik]

[32] XXX. Quod^a si se duo mutuo vulneraverint equaliter, et unus ex hiis vadat ad iudicem in domum suam, et querimoniam faciat, alterum veniat ad quatuor bancos et conqueratur cum clamore scabinis et iudicio astantibus, et vulnera ostendat, et mittat pro iudice et conqueratur, ipse primam querimoniam optinebit, si testes super hoc habuerit a scabinis aut astantibus iudicio, quod inter quatuor bancos querimoniam fecerit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie wzajemne, pojedynek sądowy, kara ucięcia ręki, rana godna pojedynku, kara śmierci]

[33] XXXI. Ut^a si se duo mutuo vulneraverint equaliter et querulantur equaliter, quicumque ex eis duellum adquisierit, tunc eius adversarius manum demeretur. Ita tamen, si vulnus monomachale fuerit. Et si alter ex eis, antequam duellum acquisitum fuerit, moritur, adversarius collum demeretur.

^a ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie wzajemne, pojedynek sądowy, kara ucięcia ręki, rana godna pojedynku, kara śmierci]

[34] XXXII. Si^a aliquis detinet hunc, qui ipsum vulneravit in facto recenti et ipsum cum clamore ad iudicium deducit, ille sic queruletur cum prolocutore: "Domine iudex, cum querela propono super istum virum, quod venit intra municipia vel in strata regia, et in me pacem violavit et me spoliavit in meo corpore et bonis meis, et me vulneravit dum pacem in me fregit. Tunc vide [/s] ego ipse te proclamavi ipsum persona in propria et cum clamore, et ipsum captivum huc ad iudicium deduxi, et volo eum vincere per hos, qui meum^b clamorem audierunt, et meo testimonio vero, ut ius michi diffinierit. Et insuper requiro, quomodo hoc probare [/k. 99v] debeam, ut michi proficiat in iure meo". Extunc adversarius relictam petat satisfaccionem pro hac querimonia, et dicat se de facto esse innocentem. Ille, qui ipsum captivum in manifesto facto detinuit, facilius ipsum vincere potest cum testimonio, quam ipse captivus cum testimonio evadere possit. Si, ut iuris est, probaverit testimonio, illi solvet collum, si est homicidium, vel ad manum, si vulnus est monomachale, cum ad iudicium ipsum in

facto manifesto perduxerit. Pro teste potest quivis vir alteri attestare, qui in suo iure non possit argui, excepto patre aut fratre, filio aut mercenario ^[c]. <In mutuo se vulnerant in via ^d>

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b nadpisane nad skreślonym suum; ^c bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.; ^d nadpisane na górnym marginesie

[hasła: zranienie, skarga, gorący uczynek, pełnomocnik, droga królewska, sąd, gwar, zabezpieczenie, niewinność, zabójstwo, kara śmierci, kara ucięcia ręki, rana godna pojedynku, świadek, ojciec, syn, brat, najemnik]

[35] C[apitulum] XXXIII. Quod^a si se duo mutuo vulneraverint: unus gladio, alter cultello, et si vulnera utriusque monomachalia fuerint, illi cum gladio solvet manum, illi cum cultello solvet collum, quia cultellus furtivam infert mortem. Eciam si alter alterum vulneraverit et causa sua pernoctaverit sibi debet indici ad iudicium proximum. Et si vir vulneratus fuerit et vulnus monomachale non fuerit, et si comparuerit et conquestus fuerit, sibi indici debet ad iudicium proximum. Si autem vulnus monomachale fuerit, tunc continuus sibi iudex formari debet pro facto.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie wzajemne, nóż, miecz, rana godna pojedynku, kara ucięcia ręki, kara śmierci, skarga, zwłoka, sąd, sędzia]

[36] C[apitulum] XXXIIII. Si^a duo se vulneraverint et ambo coram iudicio compareant querimonias proponunt, qui primam querimoniam precellentem protestare poterit, aput suum adversarium duellum acquirit et si ipsum iusto modo salutaverit, et si vulnus fuerit monomachale. Si autem duellum ad diem dilatatum fuerit, et si alter pugilem convenerit [/] super alterum, et si ille protestare poterit, quod pugil sit mercenarius, extunc iure sibi a duello cedere potest.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, pojedynek sądowy, rana godna pojedynku, odroczenie, pięściarz, zastępca, najemnik]

[37] XXXV. Si^a vulnerat vir alterum, et si caucionem fideiussorie fecerit usque ad iudicium dilata fuerit, qui primo querulatus fuerit, moriatur ab hiis vulneribus, mortuus ad iudicium portetur, et alter vulneratus eciam ad iudicium compareat, et unus mortui cognatus loquatur super vulneratum cum testimonio, quod ipse suum affinem occiderit, et pro eo petat iudicium. Extunc ille petat satisfaccionem de iure et ostendat suam innocenciam cum testimonio evadendo homicidium. Si hoc, ut iuris est, protestabitur, propius est evadere, quam ille ipsum vincere possit, quia ambo coram iudicio querimoniam inceperunt. Sed suum testimonium debet sic procede, quod initium contencionis illius fuerit, et non suum. Et si quos suos testes incontinenti habere non poterit, terminum sex ebdomadarum acquirit, tunc facilius potest evadere

metseptimus^b homicidium, quam cum testimonio ipsum vincere possit. Si autem ille ipsum monomachaliter alloquutus fuerit, extunc pro suo collo pugnare oportebit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metviius

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, odroczenie, krewny, poręczenie, gwar, zabezpieczenie, termin, bliższosc do dowodu, niewinność, zabójstwo, uwolnienie od skargi, pojedynek sądowy]

[38] XXXVI. Ut^a si iudex ipsis pacem indixerit, et si ipsum postea occiderit, et si fideiussores posuerit, qui pro causa ea, que gerebatur, ipse tamen propius est evadere metseptem^b de homicidio, quam ipsum aliquis protestare poterit. Sin autem in iudicio comparuerit et in iudicio bannito manu pax promissa fuerit coram iudice et scabinis, quod primo vulnere, et si ipsum postea occiderit, hoc melius potest super eum protestare, quam ipse evadere possit [^c].

^a ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metvii; ^c bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.

[hasła: zranienie, poręczenie, sąd wyłożony, sędzia, pokój, uwolnienie od skargi, samosiódni, przysięga, współprzysiężnik, zabójstwo, ławnik]

[39] [k. 100] C[apitulum] XXXVII. Si^a se duo mutuo vulneraverint et ambo coram iudicio compareant et querulose proponant, et querimonia usque ad iudicium dilata.
<solidus vi duos grossorum ^b>

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b na górnym marginesie, ręką odmienną od autora podstawy

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, odroczenie]

[40] XXXVIII. Si^a vir equum vendiderit, promittere debet in eodem equo, quod stabilis non fuerit, ita quod a loco discedere tempore se offerente noluerit, et videre apparens non sit cecus, et eciam [quod est liber]^b a iusta arestacione.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b uzupełnienie wg propozycji W. Maisla (Prawo magdeburskie miasta Pleszewa, s. 77)

[hasła: sprzedaż, koń, ewikcja, odpowiedzialność, wada faktyczna, wada prawna]

[41] XXXIX. Si^a fur clara luce diei deprehensus fuerit, qui bone fame sit, et furtum non plus quam tres solidos valeat, cuttem cum crinibus demerentur. Sed si furtum ultra tres solidos valeat, reus suspendio. De hiis denariis tres solidi medium fertonem ponderare debent. Si autem fur tempore noctis deprehensus fuerit cum sex denariis, reus est pati.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: kradzież w dzień, kradzież w nocy, dobra sława, kara na skórze i włosach, kara śmierci, powieszenie]

[42] XXXX. Conqueritur^a vir super alterum pro bonis, quod sua sit vera hereditas, et quod ille teneat cum iniuria, et sua vera sit successio a suo patre, vel a suo alio amico, vel predecessore, et si ille comparet super quem querimonia proposita sit, et dicet se habere bonorum deffensorem, et bona possiderit pacifice et quiete, anno et die, contradiccione qualibet non obstante et est iuste et rite meum predium censuale, ipsum oportet deffensorem suum nominare, et ad dies statuere, si potest, et cum deffensore conservet sua bona, si deffensus fuerit, ut iuris est, a deffensore. Si autem sibi defectus fuerit in deffensione, actor conservet suam legalem proprietatem, in bonis eiusdem, quia quivis homo suam innatam hereditatem, seu porcionem, facilius oportet quam alter emptam proprietatem, aut obligatam proprietatem, aut datam proprietatem, aut predium censuale.

^a ozdobny inicjał C wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: skarga, nieruchomość, dziedzictwo, spadek, ojciec, spadkodawca, spokojne posiadanie, świadek, rok i jeden dzień, termin, prawo naturalne]

[43] [/] C[apitulum] XXXXI. Si^a homo hereditaria censualia et bona a quodam monasterio, aut alio domino habuerit, et si dominus vel abbas sibi non fatetur, aut conventus, hic vir potest metseptem^b protestare suorum heredum, quorum quilibet iurabit singulariter, quod iustum ac successorium suum sit predium censuale. Et si dominus sive hiis vii de ipsorum bonis denegaverit aut fateri noluerit, extunc quivis metseptem^b suorum heredum bona sua optinebit.

^a ozdobny inicjał C wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metvii

[hasła: dziedzictwo, własność, dobra czynszowe, klasztor, pan feudalny, opat, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[44] C[apitulum] XXXXII. Si^a vir debet testimonium producere super proprium alterius metseptem, aut mettercius, hoc facere debet cum possessis hominibus, qui iudicio astare solent et domicilia habentibus in iudicio supradicto. Si autem vir debet persoluta debita protestare super proprietatem alterius, hoc iterum debent esse possessi homines domicilia habentes, si hoc in iudicio non viderunt, nec in iudicio fuerit confirmatum.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: własność, samosiódm, przysięga, samotrzeć, posesjonaci, współprzysiężnik, domicyl, okręg sądowy, dług zapłacony]

[45] XXXXIII. Si^a aliquis debet persoluta debita probare, protestando pro debito, hoc facere debet talibus cum hominibus, qui in suo iure argui non possunt.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: dług zapłacony, współprzysiężnik, przysięga]

[46] <de successoribus legitimis a> XXXXIII. Si^b vir ducit viduam, que unum aut plures pueros habuerit et ipse nulla bona habuerit nec ipsa, et vir unum filium [habuerit] cum sua prima uxore, et si fortuna arridente per suos labores bona habuerint et proprietatem sive hereditatem emerint, aut super bona mobilia sive mercimonia posuerint, et imposterum vir moritur et uxor, extunc filius viri propius est hereditatem recipere, quam pueri femine, aut pueri sororis sue, vel etiam nepotes seu neptes ex filia sua. Ita tamen, si filius patri sit paris condicionis. Proxima cognata uxoris re/k. 100v/cipit suppellectilia de iure.

^a na prawym marginesie ręką komentatora; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: wdowa, syn, dobra, własność, dziedzictwo, ruchomość, towar, żona, spadek, zasady dziedziczenia, reguła, siostra, wnuk, wnuczka, równy stanem, krewna, gerada]

[47] <de donacionibus per actorem habetur a> XLV. Si^b vir aliquis dederit pueris suis aliqua sua bona, et sue uxori, in iudicio bannito circa vitam suam, et bone rationis, et si [er]go paris condicionis pueri fuerint, et si desuper vera pax firmata fuerit, et si posterum alteri in eisdem bonis aliquid dederit aut heres fuerit, aut non, ille, cui prima donacio sit data, bene contradicere potest de iure. Ita tamen, si testimonium iudicis desuper habuerit aut scabinorum, si sibi primum donum donatum fuerit absque contradiccione illius, qui ad hoc successor fuerit infra annum et diem. Extunc contradicere non potest, si illi super hoc testes habuerint.

^a na górnym marginesie ręką komentatora; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: dobra, transakcja, sąd wyłożony, dożywocie, równy stanem, pokój, roszczenie, sędzia, ławnik, darowizna, sprzeciw, spadkobierca, rok i dzień, prawo]

[48] XLVI. Si^a vir sue uxori sua edificia dederit, que desuper bona censualia edificata fuerint, coram domino proprietatis, et coram suis vicinis, tempore sue vite, et inducit eam in possessionem, et si discedat ab hac luce sine prole, si heres suus super bona eadem loqui voluerit post mortem viri, nichil in eis poterit optinere, si mulier protestare poterit, quod ei datum fuerit. Si autem apparatus et edificia viri fuerit,

extunc heres mulieri infringere potest, nisi donacio in iudicio bannito fuerit confirmata. Quia nullus suum proprium dare potest, nisi in iudicio bannito, coram iudice et scabinis, nisi suus heres contradicat. Si autem hereditaria bona censualia fuerint, extunc sue uxori dare non potest absque heredum consensu, vel absque dominum proprietatis consensu, in cuius bonis sunt. Si mercimonia aut bona mobilia habuerit, quod cum bonis emerit eisdem successoribus paterna [/] successione, hoc sue uxori dare non potest, nisi in iudicio bannito coram iudice et scabinis. Si autem vir habuerit bona mobilia aut mercimonia, que sibi propriis manibus aut prospera fortuna accreuerunt cum sua uxore, que potest dare in valitudine vitae sue cuicumque placet, cuiuslibet sine contradiccione.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: mąż, żona, budynek, dobra czynszowe, własność, krewny, dożywocie, spadkobierca, dziedzic, potomstwo, sąd wyłożony, transakcja, sędzia, ławnik, sprzeciw, dobra dziedziczne, zgoda, zezwolenie, towar, ruchomość]

[49] XLVII. Ubi^a alicuius monasterii obnoxius suam penam demeretur, hoc sunt XXX solidi, obnoxius bene potest bona sua resignare et iterum suscipere et dare cui placet, contradiccione qualibet non obstante, que propriis laboribus acquisivit. Ubi obnoxius suo domino suum censum subtraxerit^b, pro eo demeretur tria talenta. Quidquid obnoxius criminalis cause commiserit, pro eo nullus queriet iudicium nisi domini advocati. Quando obnoxius moritur, extunc suo domino [aut] advocato oportet dare denarios obnoxietarum [s] et meliorem equum, quem habet. Item oportet facere sacerdotem archipresbitero, dum moritur tunc sibi dare oportet equ[u]m meliorem.

^a ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b możliwa lekcja subtraxerat

[hasła: mnich, zakonnik, klasztor, sprzeciw, przestępstwo, sąd, wójt, arcybiskup, koń]

[50] XLVIII. Si^a moritur vir absque herede et nepotem habuerit ex filia, que exheredata fuerit circa suam vitam, idem nepos maiori iure recipit bona avi materni, quam iudicium, qui sibi est paris condicionis. Sed iudex sua arma bellica recipit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: dziadek, córka, syn, spadkobierca, spadek, hergewet]

[51] XLIX. Si^a unus abtestari voluerit alteri manum suam pro falso, hoc oportet, quod faciat mettercius cum talibus hominibus, qui suo iure [k. 101] argui non possunt. Si autem facere debet pro vulnere in facto manifesto, oportet quod faciat metseptem^b, per iusticiam pacis, ita tamen, si factum manifestum cum malefactore ad iudicium fuerit deductum.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metvii

[hasła: samotrzeć, kłamstwo, fałszywe zeznanie, rana, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pokój]

[52] C[apitulum] LI. Cum^a moritur vir, qui pueros habuerit, qui ad annos discrecionis nondum pervenerunt, proximus cognatus debet esse ipsorum tutor, quousque ad annos pubertatis pervenerint. Et si idem nondum ad huc annos pubertatis attingerit, adiutor suus debet propior cognatus suus esse, quousque ad annos pervenerit discrecionis, et rationem de anno ad annum de bonis pupillorum coram vero ipsorum tutore facere tenetur.

^a ozdobny inicjał C wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: ojciec, dziecko, krewny, opiekun, lata sprawne, dojrzały, sprawozdanie, rachunek]

[53] C[apitulum] LII. Omnis^a querimonia aut testimonia, que cum criminosis violenciis cum clamore ad iudicium, in facto manifesto deprehense et deducte fuerint, virum metseptem^b protestare oportet circa ius pacis, exceptis vulneribus, que non monomochalia fuerint. Manifestum factum ibi esse dicitur, ubi vir captivus cum furtu aut spolio, deprehensus ducitur^c ad iudicium cum clamore. Eciam manifestum esse dicitur factum, ubi viro gladius aut cultellus, aut alia arma sua in sua manu deprehensa fuerint [s], cum qua pacem infregit, aut si fugator deprehensus fuerit, et captivus ad iudicium cum clamore deductus fuerit. Hunc actor metseptimus^d vincere oportet circa ius pacis. Et si factum manifestum cum viro ad iudicium deductum fuerit, stuprum et obsidium, et violenciam domiciliorum, homicidium, furtum et spolium probet homo metseptimus^d [/] protestando. Si vir de istis conqueritur, extunc sua querimonia debet sic procedere: “Domine iudex, ego conqueror Deo et vobis, quod hic homo iste venit intra municipalia, et in me pacem fregit seu violavit, et me stupravit et spoliavit corpore, rebus et honore muliebri, de quo sufficiens habeo testimonium per hos, qui meum clamorem audierunt, et ostendere volo factum, ut de iure debeo, et requiro in sententia diffinita, quomodo ego ipsum vincere debeam, ut michi profficiat in iure meo”. Extunc ille petat satisfaccionem, si vult, quam sibi facere oportet, et dicat se de facto esse innocentem. Tunc tutor mulieris interroget in sententia diffinita, si mulier violenciam melius protestare poterit cum hiis, qui clamorem suum audierunt, quam ille possit evadere, cum in facto manifesto ad iudicium sit deductus. Hiis tunc diffinitur de iure, quod possit ipsum possibilis vincere cum hiis, qui suum clamorem audierunt, quam evadere possit. Et si hoc [e] protestabitur, ut iuris est, adversarius collum demeretur. Idem vero iudicium super irruenciam domicilii iudicatur.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b metvii; ^c wyraz poprawiony z duditur; ^d metviius; ^e zamazana litera

[hasła: skarga, przemoc, przestępstwo, sąd, gorący czyn, samosiośm, przysięga, współprzysiężnik, pokój, rana godna pojedynku, kradzież, obwołanie, miecz, nóż, sztylet, ucieczka, pokój, zasadzka, gwałt, honor, gwar, zabezpieczenie, niewinność, uwolnienie od skargi, kara śmierci]

[54] C[apitulum] LIII. Si^a vulneratus vir ad iudicium deductus fuerit cum clamore in facto manifesto et si ita inbecillis aut debilis fuerit quod per tutorem ipsum querulari oportet et prolocutor per sententiam petat, extunc tali modo sua procedat querimonia: „Domine iudex si me huic vulnerato dedistis pro advocato extunc in sententia requiro, [k. 101v] si per iusticiam insidias per aliquem pati debeam, quas iure tenetur debeam aut sustinere, cum suam causam propter iuris exigenciam {exigencia} teneo”. Extunc sibi diffinitur, quod non. Extunc petat correccionem. Cum obtinuerit, tunc petat colloquim pro consilio, extunc cum colloquim habuerit, tunc requirat, qualiter suam querelam inchoare debeat, et hoc per sententiam diffinitam, ut sibi proficiat in suo iure. Extunc diffinitur sibi cum clamore. Tunc interroget per sententiam seu sentencialiter, si requiri debeat ab ore ad os, a quo suam habeat lesionem. Tunc sibi diffinitur, quod debeat. Extunc emittuntur duo scabini et cum ipsis preco, aut duo viri, qui in iudicio astare consueverunt, qui ab ipso solo audiant, a quo suam habuerit lesionem, vel qui in eo pacis federa infringerit. Extunc requiritur sentencialiter, si interrogari debeant circa iuramentum prestatum aut ius civitatis, quid ab eo audierint. Tunc unus interroget ad dictionem, quid ab eo audierint. Audita responsione sua, tunc sententiam requirit, sententia profecit, cum sibi diffinitur, quod sic profecerit secundus et tercius, deinde querelam incipiet: „Domine iudex, placeat attendere audire”. Tunc hic N· requiritur vobis super S et V, quod ipsi venerunt intra municipale, et pacem in eo infregerunt, et ipsum vulneraverunt aut suum affinem proximum trucidaverunt, si homicidium fuerit, et spoliaverunt cum corpore et rebus, et pro eo iudicium petit. Extunc illi ter [/] vocantur, quando ter vocati fuerint clamorem, tunc conqueritur ulterius, nominet malefactores, ut prius querulatum fuerit. Idem faciet tercia vice. Extunc inducie indicantur per noctem. Tunc si non comparent, perscribuntur. Si autem comparent, duellum in eis acquiri potest.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zranienie, sąd, wyrok, skarga, sędzia, sprawiedliwość, posiedzenie, ławnik, szkoda, przysięga, prawo, zabójstwo, kradzież, zranienie, otrucie, noc, pojedynek sądowy]

[55] Ubi^a vir alterius verbum loqui debet, et quod sententiis scabinorum vel iure compellitur in facto manifesto, dicat sic: „Domine iudex me dedistis illi homini prolocutorem, extunc requiro in sententia, si ab aliquo pro eo inimicicias aut timorem habere debeam, quod verbum suum loquar pro iuris exigencia, quantum melius possum aut valeo”. Quando hoc sibi diffinitum fuerit, tunc sibi diffiniat correccionem, quod si ipsum in aliquo neglexerit, quod se corrigere poterit mecum aut per me aut alium advocatum. Cum sibi hoc diffinitum fuerit, petat colloqui [/s/], si vult, et requirat in sententia, quando querelam inchoare debeat, ut sibi proficiat in suo iure. Cum sibi hoc diffinitum fuerit, tunc in sententia interroget, si lesum interrogari debeat, quis in

eo pacem infregerit et si ita fuerit debilis, quod suum malefactorem nominare non possit. Cum igitur hoc diffinitum fuerit et ipsum iudex aut duo scabini aut duo viri, qui iudicio astare solent, viderint, requirent in sententia, si ipsi causa iusticie circa iuramentum ipsorum et ius civitatis, quid notorium ipsis de facto sit. Cum hoc sibi diffinitur ab uno ad secundum et tertium, extunc requirat [k. 102] in sententia, si iam profecerit. Cum sibi diffinitum fuerit et pacis violator citatus per clamorem fuerit, ut iuris est, tunc dicat sic: „Domine iudex, placeat audire verbum suum”. Tunc conqueritur vobis super hunc N., quod ipsum in strata libera infestavit ac intra municipalia in eo pacem infregerit, et ipsum vulneravit et violenciam in eo peregit, quod probando ostendere potest, et ipsum depredavit corpore et rebus, et tantum recepit sibi, quod non minus valeat, nisi duellum bene mereatur. Et super eo a vobis iustum iudicium petit. Extunc pacis violator proclamatur primo, secundo et tercio, per nomen suum ·N·, et iterum suam querimoniam renovet in hunc modum: „Vobis conqueritur super virum N., quod ipse venit intra municipale in strata regia, in eo pacem Dei infringendo”, et ipsum rebus et corpore sanitatis depredando ac ipsum vulneravit et in eo strepitum fecit, quasi a proprio taliter potest demonstrare, et pro eo petit iudicium, et sic tercia vice faciat. Tunc ostendet vulnera et interroget in sententia, si suum pacis violatorem in alio loco invenerit, si ipsum licite arestare possit ex parte gladii. Cum igitur diffinitum fuerit, tunc petat pacem, que sibi indici debet.

^a ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: sędzia, pełnomocnik, wyrok, niepełnosprawny, ławnik, przysięga, prawo, skarga, zranienie, przestępstwo, droga królewska, rana, okazanie ran, pokój, posiedzenie]

[56] Hic^a stat Cunradus conqueritur super Henricum Deo et vobis, meo domino, regi aut duci, aut vobis, domine iudex aut toti universitati civitatis, tam divitibus, quam pauperibus, quod ipse intra municipale venit ad locum talem, ubi ipse Cunradus pace ac quiete perfrui [/] debeat et sibi obsidium fecit in strata regia, pace in eo municipale infregit ac ipsum vulneravit ac destruxit, ac ipsum spoliavit in corpore et in rebus suis, et in eo talem strepitum fecit, quem bene perficere potest, cum in eo pacem violavit et in eo strepitum commisit, cum propria in persona ipsum clamore proclamavit. Si hoc fatetur diligit, si autem negabit, ipse eum vincere intendit per hos, qui suum clamorem audierunt ac suo testimonio. Et sicut ipsum manifesto facto deduxerit ad iudicium, sic in sententia requirit, quomodo ipsum vincere debeat, ut sibi proficuum sit in suo iure.

^a ozdobny inicjał H wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: skarga, król, książę, sędzia, miasto, zasadzka, droga królewska, zranienie, pokój, gorący uczynek, sąd, wyrok, prawo]

[57] CLV. Si mulier recipit suppellectilia, ad que spectant: oves et module, et omnia cibaria domestica, de quibus iura indigent ad unius anni revolucionem, que in sua possessione inveniuntur, ad mulierem pertinet medietas. Cum viro uxor moritur, proxima uxoris cognata recipit suppellectilia, que debet decorare suum stratum, ut stetit, cum uxor sua vixit, cum cussino, sedile cum pulvinari, suum stratum, cum culcitra, suam sedem cum tectorio, quem singulis diebus desuper iacuit, suam mensam cum mensali et manutergia. Hec nulla recipit pulmentaria ^[b].

^a ozdobny początek S wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b nieokreślony znak, niewykluczone etc.

[hasła: gerada, mąż, krewna, część obowiązkowa, okrasa]

[58] CLVI. Qui^a monomachaliter suum equalem salutare seu alloqui voluerit, hunc iudicem petere oportebit, ut se intromittere possit de uno suo pacis violatore, quem videat in presenti. Cum hoc per sententiam diffini/k. 102v/tum fuerit, cum etiam in sententia requirat, per quem modum se de ipso intromittere debeat, ut sibi in suo iure proficere possit. Tunc sibi diffinitur curialiter per horam vestimenti. Et cum se de ipso intromittat, pronunciat sibi causam, pro qua se de ipso intromiserit, quod statim facere potest^b, si vult, {potest} aut pro eo habere colloquium. Tunc ipsum inculpate oportebit, quod in eo pacem infregit aut in strata regia, aut in villa, qualiter fregit, eodem modo super eum queruletur. Tunc ipsum iterum inculpet, quod ipsum depredavit et eius vim in eo fecerit, quam bene probare poterit. Tunc vulneris cicatricem demonstret, si vulnus sit sanatum. Tunc ulterius conqueratur, quod ipsum spoliaverit vomere^c, sive de ipso tanta receperit, quod bene duellum meretur. Hec tria criminalia facta omnia simul conqueratur, de quocumque horum trium de uno obliviscitur aut tacuerit, extunc suum duellum ammisit. Cum loquatur ulterius: tunc ipsum solum, hoc est propria in persona, ipsum proclamavi clamore. Si fateri voluerit, quod diligit, et si non fatebitur, cum omni iure vincere volo, ut michi vulnere iudicaverit, aut scabini, si sub banno regio fuerit. Extunc ille petat satisfaccionem, quam sibi facere debet. Tamen vir potest suam querimoniam meliorare ante satisfaccione, si voluerit. Facta satisfaccione ille suam exhibeat innocenciam, hoc est iuramentum monomachale, si ipsum iure incitaverit et si hoc fuerit, ibi et si perficere non^c poterit per inbecillitate sui corporis. [/] Quivis vir potest se a duello excusare illi viro, qui sibi paris condicionis non fuerit. Ille autem, qui nobilioris nature fuerit, si ipsum alloquitur. A duello etiam cedere potest, qui post meridiem alloquutus fuerit, nisi ante meridiem esset inchoatum, iudex etiam debet habere clipeum ac gladium illi, super quem alloquutus fuerit. A duello etiam potest excipere vir suos affines, si uterque suus affinis fuerit et ita consanguineitatis linea coniuncti fuerint, quod simul pugnare non poterint. Iudex etiam duos nuncios dare debet cuilibet hiis, qui pugnare debent, qui videant, ut habeant attinenciam secundum veram consuetudinem. Corream et linea^d indumenta induere possunt, quantum placet. Caput et pedes an[te]a^e nudi sint, in manibus cirotecas habeant, unum gladium in manu nudum et alio cinctus, aut duobus, hoc arbitrio eorum committitur, unum clipeum rotundum in manu, non aliud quam lignum aut corream sit, preter manu^f tectorium, quod debet

esse ferreum, unam tunicam absque manicis super preparamenta. Eciā iudex debet indicere pacem circa collum, quod nemo eos impediāt circa duellum. Cuilibet ipsorum iudex unum virum dare debet, qui falangam ferat, qui ipsos in nichilo impedire debet^g, nisi si unus ceciderit, quod falangam desiderat, hoc idem facere debet, nisi voluntas iudicata fuerit, non potest. Postquam circulo pax indicta fuerit, ambo debent circulum affectare, quem ipsis iudex licenciare debet. Finalia ferri/*k. 103*/menta de vaginis deponere debent, nisi licentiam a iudice habuerint. Ambo ornati ire debent ante iudicem, et ambo iurare debent: unus, scilicet actor, quod causa sit vera, pro qua super ipsum querelam fecerit, et respondens, quod sit innocens. Sic ipsos Deus adiuuet ad suum duellum. Sol eciam ipsis vel inter ipsos debet dividi recte, quando primo conveniunt. Si vincetur ille, super quem conqueritur, tunc iudicetur sententia capitali. Si autem vincet, tunc dimittetur cum pena et emenda. Actor primo circulum intrabit. Si alter diu tardaverit, iudex debet ipsum per preconem mittere vocare in illa domo, ubi se preparaverit, et duos iuratos cum ipso mittere debet. Si debet citare primo, secundo, tercio, et si ad terciam citacionem non venerit, tunc querulator surgat et se ad duellum exhibeat. Et percuciet statim duos ictus et tercium agat extra ventum, cum quo suum adversarium devicit tali causa sive querela, pro qua ipsum fuerat alloquutus. Et iudex sibi iudicare debet, sicut fuisset duello convictus, si mortuus convictus in furtu aut captiva, aut in tali crimine occisus fuerit cum septem testibus protestare poterit, extunc ad duellum se non indiget exhibere extra ipsum. Si autem alter cognatus mortui, quicumque fuerit, loco ipsius ad duellum se exhibuerit, hic extinguet omne testimonium, quia tunc ipsum absque duello vincere non potest, ut supra est expressum. Sic vincetur et ille, qui ad duellum captivatus aut salutatus fuerit, aut promittit aut fideiussorie fecerit comparere, [/] quod compareat ad iustam responsionem.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b nadpisane ręką autora podstawy; ^c zamazana litera; ^d w rkp. skrót sugerujący lineam; ^e odczyt niepewny; ^f w rkp. skrót sugerujący manus; ^g w rkp. skrót sugerujący debent

[hasła: sędzia, pokój, wyrok, prawo, pojedynek sądowy, skarga, droga królewska, oskarżenie, rana, blizna, dobra, sąd królewski, ławnik, gwar, zabezpieczenie, przysięga, niewinność, niepełnosprawność, równy stanem, szlachcic, tarcza, miecz, krewny, zwyczaj, pięściarz, woła, powód, kradzież, świadek, krewny po mieczu, nawiązka, kara sądowa, mulkta, posiedzenie]

[59] Qui^a vitam aut manum peccunia eximerit, quod iure meruerit, hic iure suo privetur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: utrata prawa, pieniądze, wykupienie od kary, kara śmierci, kara ucięcia ręki]

[60] Qui^a eciam fideiusserit unum virum pro scelere ad statuendum ipsum coram iudicio, et ipsum statuere non poterit, recompensam ipsum solvere oportet, et sibi in suo iure non obesse illi, qui fuerat fideiussor, et nemo proscribi debet, nisi culpa ad collum et manum pertransit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: poręczenie, zapłata, wynagrodzenie, prawo, wina, kara śmierci, kara ucięcia ręki]

[61] Mulier^a pro armis bellicis dare debet gladium mariti et suum runcinum vel dextrarium meliorem sellatum et meliora arma, que habuerit pro corpore unius viri, cum decessit in sua potencia, deinde debet dare pulvinar bellicale, hoc est lectum et duos cussinos, et duo linthamina, et unum mensale, et duas pelves, et unum manutergium. Hec sunt universalia bellica arma. Sed tamen diversa componunt aliqui homines, que tamen ad ea non pertinent, sed quidquid ex hiis nominatis mulier non habuerit, ad hoc, ut det, compelli non potest, si iuramento probaverit pro qualibet re per se. Sed ubi patenter ostenditur, ubi vir nec mulier per iuramentum evadere potest. Ubi duo vel tres ad vii bellica arma nati fuerint, senior recipit gladium pro se et cetera dividunt inter se equaliter. Et ubi pupilli annos pubertatis non dum attingerint, eorum senior recipit arma bellica solus, et in eis erit tutor quousque ad annos discrecionis pervenerint, extunc ipsis reddere tenetur et insuper ipsorum omnia bona, nisi [k. 103v] eis rationem fecerit, quo ea ad eorum usus converterit, aut per spoliū aut per apparens infortunium, absque voluntate ammisit. Ipse etiam est vidue tutor, quousque maritum duxerit, qui paris condicionis fuerit. Postea arma bellica mulier vite provisionem recipere potest et alia omnia, que ad suppellectilia pertinent, hoc est omnes oves et auge, ciste cum elevatis tecturis, omnia strata pulmentaria, cussini, linthamina mensalia, pelves, manutergia, lucibula, candelabra, semen linium, et omnia muliebria crinalia, psalteria et omnes libri, in quibus mulieres legere consueverunt, qui ad Dei servitium pertinent, sedilia et scrinia, capeta, vela dorsalia, tectoria, balneamina et omnia pepla, et alia ornamenta capitis muliebria, que ad suppellectilia pertinent, singulariter nominando ea, videlicet seticule, pectenē, forpices, specula. Sed tela non incisa, nec argentum, nec aurum non textum non pertinet ad mulieres. Sed quidquid extra prenomiatum in rebus inventum fuerit, circa vitam viri, qui mortuus sit, reddimet, si vult, ad quem pertinet de iure. <Sacerdos habet partem de iure ^b> Sacerdos dividet cum fratre, sed non qui^c monachus sit. Si puer annos pubertatis non perveniens religionem intraverit, potest bene exire intra annos, si vult, ut ius servet feudale et terrestre. Si autem vir, qui dum annos pubertatis implevit, intraverit religionem, hic se a iure terrestri ac feudali alienavit, et sua feoda nominata, quia scutum bellicum resignavit. Si hoc possit protestari per hos, [/] cum quibus similem vitam visus est suscessisse [^d].

^a ozdobny inicjał M wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b na marginesie ręką komentatora; ^c nadpisane; ^d bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.

[hasła: hergewet, gerada, kobieta, miecz, koń, mąż, przysięga, pełnoletność, lata sprawne, pupil, dobra, opiekun, wdowa, równy stanem, klejnot, srebro, złoto, zobowiązanie, kapłan, mnich, transakcja, lenno]

[62] [D]^a qua sententia presens requeritur, hoc prius diffiniri debet. Ambo actor et reus seu respondens possunt habere colloquia pro qualibet causa tribus vicibus, quousque ipsos prece revocet.

^a *miejsce na inicjał D*

[hasła: wyrok, skarga, odpowiedź na skargę, pozwany, posiedzenie]

[63] [I]^a omni loco iuris est, ut iudex iudicet cum sententiis. Ex parte non loquatur coram iudicio, postquam advocatum habuerit, seu prolocutorem, nisi si iudex eum requisierit, si in verbo consenciet sui advocati, bene potest dicere, ita vel non, aut desuper petere colloquium.

^a *miejsce na inicjał I*

[hasła: sędzia, wyrok, sąd, pełnomocnik, posiedzenie]

[64] [S]^a homo vel quivis vir pro pecunia aut pro debito fideiussor fuerit et idem vir moritur, sui pueri non tenentur pro eo solvere. Sin autem vir pro pecunia fideiussor fuerit, fideiussorem pecuniam solum solvere oportet, aut probare, quod pecunia sit integraliter soluta.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: pieniądze, dług, ojciec, dziecko, dziedzic, zapłata, poręczyciel, poręczenie]

[65] [S]^a vir cum fustibus aut cum baculis percussus fuerit supra dorsum aut supra ventrem, et verbera flavea seu fusta fuerint inflata, si desuper iudicem pro teste habere poterit homines hoc, qui viderunt et audierunt, ipse est duellum propius super eum acquirere, quam ipse eum vadere possit suo iure. Si autem fatetur, quivis emittit emendam et iudex acquirit suam penam. Si autem verbera mortalia fuerint, respondere tenentur impulsati. Si autem mortalia non fuerint, cum duello, qui per eodem iudicialiter fuerunt, respondebit unus cum duello et alii respondebunt absque duello, quia ipsi evadent cum [k. 104r] suo iuramento [^b].

^a *miejsce na inicjał S*; ^b *bliżej nieokreślony znak, niewykluczone etc.*

[hasła: pobicie śmiertelne, świadek, sędzia, pojedynek sądowy, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, przysięga, nawiązka, kara sądowa, mulkta]

[66] [S]^a mortariola [s] hereditas absque heredibus inventa fuerit aut remanserit anno et die, regie cedet maiestati.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: kaduk, król, spadek, rok i jeden dzień]

[67] [S]^a vir occisus fuerit, qui pueros tres aut plures habuerit, et vir unus pro eo iudicialiter impulsatus fuerit et evaserit, ut ius dictaverit, et si sibi super eadem querimoniam veram satisfaccio facta fuerit, non debet imposterum ab aliis pueris pro eodem homicidio infestari.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: ojciec, dziecko, zabójstwo, prawo, uwolnienie od skargi, skarga, zabezpieczenie, gwar]

[68] [S]^a vir alteri iurare debet coram iudicio digne et sine pena, bene potest superponere et deponere absque licencia, quod per hoc non amittit.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: kara, przysięga, sąd]

[69] [S]^a aliquis arestat equ[u]m et dicit, quod sibi subtractus vel spoliatus sit, ad hoc se trahere debet, ut iuris est, tunc iste bene ad suum venditorem trahere potest et venditorem debet nominare, super quem se traxerit, et iurare debet tacto sacramento, quod se ad verum trahat venditorem. Quocumque sibi nominaverit, ibi {ibi} sequi oportet, non autem ipsum sequi oportet ultra Mare Aquilonis. Et si sibi deffectus fuerit et non pro se respondentem habuerit, utpote iudicio habere non poterit, ut se coram iudicio iactitavit, et tunc sibi fideiussorem faciat caucionem iudici, pro pena et pro expensis, quas adversarius suus expendit, et diem nominare, quando ibidem debeat pervenire. Si autem dixerit, quod in foro communi aut libero emerit eundem equum, extunc suam pecuniam, quam pro eodem equo dedit, integraliter amittit, et illi [/] suum equum reddere oportet, et nullam penam pro eo amittit.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: koń, zastępstwo, kradzież, sprzedaż, ewikcja, przysięga, odpowiedzialność, sąd, poręczenie, pieniądze]

[70] [Q]uando^a iudex extorquet suam penam, ulterius nec aliquem habet penam extorquere. Et si vir iudicialiter bona alloquitur, ut iuris est, aut hereditatem, pro eo non indiget iudici dare quidquam, cum ipse sibi ad iusticiam adiuvere teneatur. Et si sibi suam querelam promiserit, etsi medio tempore concordatum propter bonum pacis fuerit, pro eo quod plus amittit, quam iudex acquirit suam penam.

^a *miejsce na inicjał Q*

[hasła: sędzia, kara sądowa, mulkta, dziedzictwo, prawo, sprawiedliwość, skarga, pokój]

[71] [S]^a vir vulneratus aut trucidatus fuerit et conqueri noluerit, iudex ipsum nec ad aliquam querimoniam compellere potest sed circa suam voluntatem.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: zranienie, otrucie, skarga, sędzia, wola]

[72] [S]^a vir procriptus fuerit aut ad sententiam mortis iudicatus vel condemnatus fuerit, nullus bona sua recipere potest, quam sui veri heredes.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: kara śmierci, konfiskata dóbr, dziedzic, spadkobierca]

[73] [S]^a moritur vir, qui habet pueros et bona habuerit ulli donata, pueri sibi succedunt, si equales fuerunt sibi in natura. Et si ex hiis pueris unus decesserit, mater sibi in parte succedit. Et mater cum hiis bonis nichil facere potest absque heredum consensu aut voluntate.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: ojciec, dziecko, dobra, spadek, równy stanem, matka, wola, zgoda]

[74] [Q]uando^a puer duodecim est annorum, tunc potest eligere pro sua voluntate quem voluerit pro tutore. Et qui suus fuerit tutor, matri rationem facere debet adolescenti, quid cum bonis factum fuerit.

^a *miejsce na inicjał Q*

[hasła: dziecko, opiekun, matka, rachunek, sprawozdanie]

[75] [S]^a vir alloquitur aliquem, qui suus sit illiber, si potest suam libertatem protestare, propius [k. 104v] est evadere, quam ipsum vincere possit. Libertatem suam si probare potest cum tribus [c]ognatis et tribus agnatis, sic metseptem^b esse debet, sive sint viri sive femine.

^a *miejsce na inicjał S*; ^b *metvii*

[hasła: wolność, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, krewny po mieczu, krewny po kądzieli, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, mężczyzna, kobieta]

[76] [S]^a servus bona domini deluserit taxillis, aut obliga[t] aut vendit, dominus bene potest arestare denuo iure, ut se ad ea bona trahat, ut iuris sit. Sin autem propria bona sua deluserit, aut quocumque modo a se alienaverit sua voluntate, dominus super ea alloqui nil potest, quia servus solvere tenetur, et sic dominus pro bonis servii non est licitum respondere. Si etiam aliquis conqueritur super aliquem pro debito aut peccunia ludo aut taxillis acquisita, pro eo sibi non habet respondere. Sin autem servus servo equos, vel alia bona sua furtive, aut spoliando ammiserit vel sibi receperit absque culpa sui in domini servicio, hoc oportet dominum solvere servo, et pro eo oportet dominum respondere, si super eum querulatur ter de bonis, que alicui data sunt ad servandum. Quicumque alteri bona sua dederit ad servandum, aut in deposicione posuerit, si sibi subtracta fuerint, aut spoliatus eis fuerit, aut combusta, vel si mortuum fuerit, si equ[u]s vel peccora fuerint, non debet aliquod dampnum pro eo sustinere, si presumit iurare, quod absque sua culpa ammissum fuerit. Sed quid viro concessum vel obligatum fuerit, hoc in destructum reddere tenetur, aut solvere secundum suum valorem. Sin autem moritur equ[u]s vel peccus in secunda obligatione absque illius culpa, cui obligatum fuerat, si hoc probaverit, et si iuramentum super eo prestare [/] presumit [^b], quod sine sua culpa decesserit, non solvit, sed suam recompensam ammittit, in qua sibi fuerat obligatum.

^a *miejsce na inicjał S*; ^b *skreślone quod ręką autora podstawy*

[hasła: sługa, pan, gra, przegrana, zapłata, skarga, dług, pieniądze, odpowiedzialność, koń, kradzież, transakcja, dobra, depozyt, kradzież, pożar, bydło, szkoda, przysięga, wina, zobowiązanie, przysięga, zapłata, wynagrodzenie]

[77] [S]^a aliquis super aliquem conqueritur pro debito aut peccunia de ludo aut taxillis acquisita pro eo respodere sibi non habet. Etiam si conqueritur quis de alio de cibariis preparatis et coctis, hic propius est optinere iuramento, quam ille ipsum evadere poterit iuramento.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: skarga, dług, pieniądze, gra, bliższość do dowodu, przysięga]

[78] [Q]^a se extraxerit a descriptione et solutus, iudicatus fuerit, iudex tamen pro eo suam optinet penam. Et si sibi iudex fateri noluerit, ipse eum bene potest deponere per unum, qui eodem interfuit iudicio, quia nec captivus iudicio apparuit, nec proclamatus. Si autem iudex ipsum imposterum obiuraverit, ipsum nullomodo obiurare potest, quantum ad suam penam, si super eo testes habuerit, quod se extra descriptionem obiuravit.

^a *miejsce na inicjał Q*

[hasła: kara, sąd, uwolnienie, sędzia, świadek, przysięga]

[79] [S]^a servus deservitum suum precium super suum dominum obtinuerint coram iudicio, pro eo dominus nullam iudice [s] demeretur penam et dominus servo solvere hoc tenetur die eodem.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: sługa, pan, wynagrodzenie, sąd, mulkta, zapłata]

[80] [S]^a vir conqueritur super alterum pro suo debito cum testibus, hoc bene potest optinere cum viris fidedignis, qui in suo iure non possunt reprobari. Ita tamen, si ille se dicit innocentem. Si autem respondens dixerit se debitum persolvisse, extunc impedit sibi suum testimonium. Hoc bene probare potest cum viris fidedignis mettertius tacto sacramento.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: skarga, dług, świadek, niewinność, zapłata, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik]

[81] [S]^a super virum conquestum fuerit et satisdacionem pecierit, [k. 105] alter eam sibi negare non potest, quin eam sibi faciat, si ipsum ad hoc per sententiam compulerit. Sin autem satisdacionem fecerit sibi, ad suum ius non nocet, nec illi plus lucratur cum satisdacione, qui eam petit, nisi quod ipsorum nullus amicorum suorum ammodo impedire potest pro hac causa. Satisdacione facta suam querimoniam meliorare non potest.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: skarga, gwar, zabezpieczenie, wyrok, prawo, krewny]

[82] [O]mnis^a querela, que ad iuducium^b pro capitali crimine in facto manifesto deducta fuerit, debet conqueri cum clamore propter factum manifestum, quod ostendi debet. Manifestum factum ibi est, ubi vir cum furtu aut preda captivus ad iudicium^b deductus fuerit cum clamore. Item factum manifestum eciam ibi est, ubi aput unum cultellus aut gladius aut alia sicca^c sua in manu deprehensa fuerit, cum suam pacem violavit, aut si in fuga captus fuerit et cum captivus ad iudicium deductus fuerit cum clamore. Hoc actor metseptimus^d vincere debet circa ius pacis, si manifestum factum cum reo ad iudicium deductum fuerit.

^a *miejsce na inicjał O*; ^b w rkp. iuducium; ^c w rkp. fisca; ^d metviius

[hasła: skarga, kara śmierci, sąd, gorący uczynek, kradzież, miecz, nóż, sztylet, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, prawo, pokój, pozwany]

[83] [I]^a iudicio burgravii Meÿdeburgensis potest vir pro debito ipsi querulari super actorem, oportet ab uno iudicio burgravii ad aliud iudicium suam sequi querelam, ita super quod suo adversario denunciaret. Si autem super virum querimonia cum testimonio facta fuerit in eodem iudicio pro debito, et si dicit, quod persolverit, hoc probabit per homines fidedignos propius, quam ille ipsum vincere possit, quod facere potest incontinenti, si vult, aut per sex ebdomadas in iudicio sculteti. Si autem vir unica manu iuramentum prestare debet, hoc in eodem iudicio facere oportet. [^b] [I]udex debet iudicium exercere, et de [/] eo temptare cottidie in vero iudicii loco, nisi sic, quod vir conqueri pro debito absque testibus voluerit, quod ubilibet iudicare potest sine mora. Recompensam, emendam et penam iudicis solvere debent ad diem, ut fuerit, ut tunc pagamentum consuetum fuerit diffinitum. Recompensam et emendam actori et penam iudici.

^a miejsce na inicjał I; ^b możliwa lekcja sed; ^c kopista połączył ze sobą dwa artykuły, choć zaznaczył ich pierwotną odrębność zaczynając frazę drugiego z nich od nowej linijki

[hasła: burgrabia, Magdeburg, dług, powód, sąd, skarga, zapłata, świadek, termin, sołtys, przysięga, sędzia, skarga, zwłoka, kara sądowa, mulkta, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie, zwyczaj, powód]

[84] [S]^a viro sua bona publicata seu fiscata fuerint, iura in eo ille possideat, qui hanc infiscacionem induxerit cum fiscacione tribus diebus ac tribus noctibus. Insuper in eodem comedere et bibere, similiter et dormire. Deinde debet coram iudicio pronunciare tribus vicibus semper ad duas ebdomadas, ad quartum iudicium iudex pacem desuper formare debet, et sibi appropriare, et sentenciis scabinorum vendere potest cum scitu. Sed si tunc aliquid ultra suum debitum superfuerit, cum scitu illi reddere debet, cuius fuit hereditas. Si sibi non sufficit, agat ulterius.

^a miejsce na inicjał S

[hasła: konfiskata, dobra, posiadanie, sąd, krewny, termin, sędzia, pokój, wyrok, ławnik, sprzedaż, dług, dziedzictwo, własność]

[85] [S]^a vir alloquitur bona aut pannos vel quidquid suarum rerum fuerit, quod sibi subtractum vel raptum fuerit, ad hoc se unica manu trahere debet et iurare tacto sacramento, quod suum fuit et nunc, cum sibi subtractum seu raptum fuerat. Si autem equ[u]s fuerit, quem vir alloquitur, quod sibi subtractus aut eo spoliatus sit, et ad hoc se trahere debet, quod cum dextro pede equo calcare debet super suum pedem anteriorem, et sinistra manu equum capere per dextram aurem, et petere debet reliquas et prolocutorem. Et iurabit equo [k. 105v] super caput tacto sacramento, quod tunc suus fuerit et tunc suus sit, cum sibi subtractus aut eo depredatus fuerit. Extunc ille ad suum venditorem ibi eum sequi oportet, nisi trans Mare Acquilonis. Si autem

dixerit, quod equum emerit in foro libero aut communi et venditorem habere non possit, extunc equum amittit et argentum pro eo datum, et amittit aliquam penam.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: skarga, przysięga, konfiskata, koń, kradzież, sprzedawca, srebro, kara]

[86] [S]ⁱ^a vir super virum conqueritur pro debito manu mortua, et ipsum infestare voluerit secundum edictum iuris, hoc facere potest unica manu tacto sacramento, si ille consenserit. Si autem hic, super querimonia prolata fuerit, quod de debito nesciat nec in eo sit obligatus, aut quod iste sit obligatus, hoc oportet iurare tacto sacramento metseptem^b.

^a *miejsce na inicjał S; ^b metvii*

[hasła: skarga, dług, prawo, przysięga, zapłata, zobowiązanie, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[87] [S]ⁱ^a vir cum scitu ad iustitiam contra alium se exhibuerit, et alter noluerit aut spreverit et vulneret illum querulando absque iure, et ille vulneratus veniet ad defensionem et vulneret illum mutuo, et hic qui primo vulnerat suum adversarium, prius ad iudicum veniat et conqueratur, alter, in quo pax sit violata, eciam postea veniat circa lucem diei et dicat, quod initium illius fuerit et non suum. Si hoc, ut iuris fuerit, metseptem^b protestabitur cum probis hominibus, qui hoc viderunt et audierunt, vel qui presentes fuerint, acquisivit primam querelam. Vir potest filium suum unica manu eximere, qui est in pane suo non uxoratus, tacto sacramento, sic quod filius suus reus non sit.

^a *miejsce na inicjał S; ^b metvii*

[hasła: sprawiedliwość, zranienie wzajemne, skarga, obrona, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, syn, zastępstwo]

[88] [S]^a femina deprehensa fuerit in facto manifesto in homicidio [/] aut vulneribus duello dignis, hanc vir propius est vincere metseptem hominibus, quam innocens fieri possit. Extunc ipsam iudicium attingere oportet. Si autem vir querulatur super feminam pro homicidio aut vulneribus factum sit visum, et si femina caucionem fideiussorie fecerit supra ius de quo femina propior est evadere metseptim cum hominibus fidedignis, quam aliquis ipsam vincere possit. Si autem mulier inculpatur pro querimoniis pernoctatis quod propius est femina evadere unica manu, tacto sacramento quam eam aliquis vincere possit aut aliquid imposterum contrarium pati.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: kobieta, zabójstwo, zranienie, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, niewinność, skarga, uwolnienie od skargi, zwłoka]

[89] [S]^a vir duplices pueros habuerit et primis ante ea eradicavit exponendo, et si secundis pueris aliquid postea dederit in suis bonis, et moriatur idem vir, hoc secundi pueri ante tollunt. Extunc quidquid superfluum fuerit, hoc inter se equaliter dividunt, cum omnes equales sibi fuerint in natura.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: dzieci, wydzielenie, darowizna, dobra, równy stanem, podział]

[90] [S]^a vir scabinum in scampno indecenter in bannito iudicio increpaverit, si hoc probaverit, illum oportet emendam dare et iudici penam.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: ławnik, sąd wyłożony, zniewaga, sędzia, kara sądowa, mulkta, nawiązka]

[91] [S]^a super virum querimonia facta fuerit pro homicidio aut vulneribus, et ipse se accomodaverit circa suam hereditatem ad comparendum, et si non comparet, profugus factus fuerit, tunc debet vocari clamore, ut iuris est. Et si non comparet iudicio eodem, tunc debet proscribi et recompensa super suam hereditatem computatur, et iudici sua pena. Et eciam [k. 106] nullus aliter cogi potest, nisi caucionem fideiussorie facere, nisi prout sua extendit recompensa, nisi sit pro debito, quod maius sit.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: skarga, zabójstwo, zranienie, ucieczka, prawo, sąd, zapłata, wynagrodzenie, dziedzictwo, spadek, kara sądowa, mulkta, poręczenie, zabezpieczenie, dług]

[92] [S]^a casu contencio oritur claro die, si probus vir pro eo accusetur qui ibi visus non fuerit de quo propius est evadere metseptem^b cum hominibus fidedignis, qui presentes fuerunt quam in eo duellum acquirere possit. Si autem super virum ydoneum circa noctis tempestatem querimonia facta fuerit pro homicidio aut vulneribus duello dignis que tempore noctis factum fuerit, de quo propius est cum evadere metseptem^b cum hominibus bonitate probatis circa quos tunc fuit cum hoc factum proprietatum erat, ita quod sit de facto innocens.

^a *miejsce na inicjał S*; ^b metvii

[hasła: skarga, bliższość do dowodu, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pojedynek sądowy, zabójstwo, zranienie, przestępstwo nocne, uwolnienie od skargi, niewinność]

[93] [Q]uem^a vir pro advocato rogaverit, hunc causam suam tenere oportet, nisi se excusaverit cum pena. Et si quando vir moritur, tunc uxori debent pulmentari suppellectilia et oves, ubi eciam erunt. Anete, culcidre, tela, tecture currum, vela, olle picte eciam ad suppellectilia pertinent. Nemo potest pro homicidio aut vulneribus, seu pro alio debito suum iuramento probare incolatum.

^a *miejsce na inicjał Q*

[hasła: pełnomocnik, prawo, kara, gerada, mąż, wdowa, zabójstwo, zranienie, poddany]

[94] [U]bi^a eciam per iuramentum promiserit coram iudicio pro enormibus insidiis aut depillatione, vel verberibus, vel sanguinis effusione, de quo solutus dimitti non potest, nisi voluntas iudicis fuerit aut consensus.

^a *miejsce na inicjał I*

[hasła: przysięga, sąd, zniewaga, wola, zgoda, zranienie]

[95] [Q]uando^a pupilli suum verum tutorem non poterint habere quousque ipsos nullus ad aliquam responsivam iudicialiter deducere [/] potest, nisi prius ad annos pervenerint pubertatis.

^a *miejsce na inicjał Q*

[hasła: pupil, opiekun, lata sprawne]

[96] [S]^a vir super alterum conqueritur qui sibi aliquid ab edificaverit de suis bonis aut de hereditate hoc ille possibilis optinet qui est in possessione unica manu, nisi ipsum cum testimonio fuerit alloquutus, extunc possessor cum testibus servat, si vult.

^a *miejsce na inicjał S*

[hasła: skarga, dobra, dziedzictwo, spadek, posiadanie, świadek]

[97] [Q]uousque^a cives Meÿdenburgenses veram accionem seu responsivam tenuerint et se coram suo domino pontifice aut burgravio aut sculteto ad iusticiam exhibuerint circa civitatis ius, tunc nemo eos extra civitatem in alio iure occupare, seu contra eos agere in iudicio potest alieno.

^a *miejsce na inicjał Q*

[hasła: mieszczanin, Magdeburg, burgrabia, właściwość sądowa, prawo miejskie]

[98] [N]ullus^a alterum impedire debet coram iudicio, postquam iudicium bannitum fuerit cum iniuria, talibus impedimentis, que ipsum impedire possint in alia querela, sicut clamore aut turpiloquiis aut certis insolenciis. Si hoc contra iusticiam fecerit, et si paciens in publico protestare poterit cum iudice et scabinis, extunc suam acquirit penam. Si contingerit in iudicio castellani, tunc tria talenta demerentur, et in iudicio sculteti octo solidos. Et ubi homo suam penam acquisivit.

^a *miejsce na inicjał N*

[hasła: sąd wyłożony, skarga, przeszkoda, sprawiedliwość, sędzia, ławnik, nawiązka, kara sądowa, mulkta, kasztelan]

[99] [N]unc^a attendatis super eo, si advocatus aliquem impedierit in sua querela et si per iusticiam non fecerit, hoc sibi iniuste recusat. Si pro eo coram castellano aut avvocato impulsatus fuerit cum testibus, extunc ipsum cum testibus evadere oportet.

^a *miejsce na inicjał N*

[hasła: wójt, skarga, kasztelan, sprawiedliwość, świadek]

[100] [k. 106v] [C]um^a qualicumque testimonio super iudicem querulatum fuerit, tali ipsum testimonio iudicem evadere oportebit, sive sint scabini aut alii astantes iudicio. Si autem coram iudicio bannito actum fuerit, tunc melius vinci potest testibus iure, quam testibus evadere potest. Si autem vir cedere voluerit a testimonio et ipsum inculpare pro suo scitu, de quo unica manu evadere possit. Quando querimonia coram avvocato super ipsum facta fuerit pro hac causa, pro eo respondere tenetur sine mora, ita quod ibi sit iudicium bannitum, quia ipsum oportet ibi esse presentem, nisi legale impedimentum statim probare oportet. Si hoc non ostenderit et non nominaverit, et hoc per iusticiam facere denegaverit se excusare de sua iniuria, quam exercuit, et se ad iusticiam exhibere [debet], extunc condempnatus avvocato in decem talentis idem scultetus et illi suum debitum, de quo negavit, fateri iusticiam, et medio illo quo non

solvit solus, aut se iure excusaverit iudicio proximo, tunc nullus iudex esse potest, nisi se ex hac culpa eximerit, secundum quod est premissum. Si autem pro facto civili, pro quo iudicium facere recusavit, sicut pro homicidio aut vulneribus, furtu, spolio, ecclesie violencia, incendia, aut hiis similia [s], que criminalia facta tangit, idem iudicium super exigere debet, quod super illum ire debuerit, pro eo nec recompensam, nec aliquid facere potest, si in hiis vincitur, ut iuris est. Si autem unus vir pro delicto in captivitatem publicam presentatus fuerit ad tenendum iure, si ipsum evaserit aut emisit absque [l] sua culpa aut negligencia pro crimine, quod transit ad collum, pro eo solvet recompensam. Si autem pro manu, tunc mediam solvit recompensam et hoc ipsum iuramento tacto sacramento iurare oportet, si sibi parcere noluerit, quod ipsum absque omni sua culpa evaserit. Integra recompensa facit xviii talenta, media recompensa facit novem talenta.

^a *miejsce na inicjał C*

[hasła: sołtys, przestępstwo sądowe, uwolnienie od skargi, ławnik, sędzia, odpowiedzialność, przeszkoda, świadek, wójt, skazanie, dług, wina, przestępstwo, kradzież, zranienie, zabójstwo, podpalenie, kara śmierci, zapłata, wynagrodzenie, przysięga, kościół]

[101] [N]unc^a de advocato attendatur, si non iuste iudicaverit, cum sibi querulatur, et hoc propter amorem aut amicitiam, aut ob aliquam causam dimittit, vel si solus noxam fecerit iniustam, quod de iure facere non debuit, postquam ad iudicem sit electus ius confortare et non debilitare. Si querela super ipsum in iudicio suo fuerit facta, tunc scultetus iudex esse debet super advocatum et per hoc cogitur cum sentenciis, quod ante ipsum in iudicio ipsum oportet respondere, ut imposterum patebit. Petat advocatum surgere per sententiam quod super ipsum habeat querulare et sentencialiter petat, ut alium iudicem ponat loco suo, hoc ipsum facere oportet. Et tunc locet scultetum, qui sibi debet iudicare simili modo, ut advocatus super scultetum iudicare debuit. Eodem modo scultetus iudicet advocatum. Idcirco advocatus bannitum iudicium absque sculteto habere non potest, quia coram eo se ad ius debet exhibere, si super ipsum querulatur. Si hoc contra iusticiam anno et die recusaverit, extunc domino terre iudicium vacat, quod ab eo habuit, et regi bannum, si cum sentenciis veris consequatur.

^a *miejsce na inicjał N*

[hasła: wójt, skarga, wyrok niesprawiedliwy, sołtys, sędzia, odpowiedzialność, sąd wyłożony, rok i dzień, termin, sąd królewski]

[102] [I]nsidias^a et stupra et domorum irruenciam die ac nocte, [k. 107] et si ipse illum detinuerit burgravius iudicat et nullus alter nec eciam scultetus. Si domorum irruencia probabiliter potest ostendi cum vulneribus vel edificio vulnerato, si super iudicem et clamatores in testimonium non poterit habere, extunc ille propius est evadere metseptem, quam per eum vinci possit.

^a brak miejsca na inicjał I

[hasła: napad na dom, przestępstwo nocne, przestępstwo za dnia, skarga, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, krewny, kara śmierci, prawo, gorący uczynek]

[103] Obsidia^a, femine stupra et irruenciam domiciliorum burgravius iudicat et nullus alter nec scultetus. Si irruencia domicilii potest ostendi cum vulneribus et cum vulneratis edificiis et super hoc iudicem et homines, qui clamorem audierunt, habere potuerit in testimonium, oportet desuper respondere cum duello, quam cum iuramento evadere possit.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: zasadzka, gwałt, napad na dom, burgrabia, rana, sędzia, odpowiedzialność, pojedynek sądowy, przysięga]

[104] Et^a si vir suam promiserit tenere querelam, et si medio tempore concordia fuerit facta, extunc pro eo non plus amitit, quam iudici penam.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: skarga, ugoda, kara sądowa, mulkta, sędzia]

[105] Si^a vir querulatur super alterum pro debito, quod sibi pro suo parte tenetur, ipse debet super ut iuris est informari. Si autem voluerit iurare, quod pater suus hoc debitum persolvisset, hoc idem ipsum facere oportebit metseptem^b post mortuam manum. Si autem dixerit, quod hoc debitum solus persolverit, hoc mettercius iurabit.

^a ozdobny inicjał S wysokości trzech wersów, in rubrum; b metvii

[hasła: skarga, dług, ojciec, prawo, zapłata, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, samotrzeć]

[106] Si^a aliquis equum aut canem habuerit vel aliud peccus quodcumque sit suum, quod careat loquela, si hoc fecerit dampnum, et si dicit suum non esse dampno perpetrato, sic hoc in suo iure non nocebit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: koń, bydło, szkoda, prawo]

[107] Si aliquis spoliaverit suos civitatenses, qui proprium aut feodum aut proprietatem habuerint <aut damnum fecerint^b> [/] intra municipale, si hoc non prehabita faciat querela ante dominum terre vel ante suum iudicem, illi sua edificia adiudicare

debent supra suam curiam et exseccari, et edificia illa erunt communia et hoc omnibus hominibus publicantur. Si autem iudicialiter edificia fuerint adiudicata, ita quod ibi femina aut puella fuerit stuprata intra illud edificium, eciam debet reseccari et abinde nullas deduci.

^a ozdobny inicjał S wysokości trzech wersów, in rubrum; ^b na dolnym marginesie ręką komentatora

[hasła: własność, lenno, dziedzictwo, mieszczanin, sędzia, budynek, konfiskata, kobieta, dziewczyna, gwałt]

[108] < de Iudeorum iuramento ^a > Hoc^b est illud iudicium et iuramentum, cum quo aut per quod Iudeus iurare debet sive evadere debet Christianum, quod scriptum est in iure imperatorum. Ipse debet verti contra solem dorsum et stare nudipes super unam sedem, palio indutus et pileum iudicatum [s] habere debet super caput. Et si lapsus ter fuerit, totidem unum fertonem ammittit. Et si quarto adderit, extunc manet reus in causa, tunc dicit iste, qui sibi predicit iuramentum: “Ego te moneo, N., Iudee, per has tres litteras et per hanc legem, quam Dominus dedit Moysi in thabula lapidea in monte Sýnaÿ, quod iste liber aut hoc rodale verum et iustum sit, super quod tu N. tali nomine pro tali causa sive culpa pro qua te huc iure ad responsionem deduxit”. Extunc debet sic iurare dicens: “Quod in hac causa reus non sis, qua hic idem Christianus inculpat, quod te Deus adiuvet. Idem qui fecit celum et terram, aerem et rorem, montes et valles, frondes, gramina et flores. Et si reus sis, quod tu pereas in tua anima et in corpore et in tuis rebus. Et si reus [k. 107v] sis, quod ad sinum Abrahe non pervenias eciam ad resurrectionem nunquam pervenies, ubi Christiani, Iudei et gentiles ante Creatorem omium resurgent. Et si reus sis, quod te lex pereat, quam Deus dedit Moysi in monte Sýnaÿ, quam solus Deus scripsit digitto suo super thabulam lapideam, et eciam te confundat omnis scriptura, que scripta est in quinque libris Moysi. Et si tuum iuramentum non fuerit iustum et mundum, quod te deleat Adonaÿ et sua deitatis potencia. Amen”. Nunc omnes dicite amen.

^a na prawym marginesie ręką komentatora; ^b ozdobny inicjał H wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: przysięga, Żyd, Chrześcijanin, prawo cesarskie, Mojżesz, Synaj, powód, Sodoma, Gomora, Lot, Mojżesz, Synaj, Datan, Abiram, Elizeusz, Naaman, Jozue]

[109] Nunc^a placeat audire et intelligere, quomodo presens scriptum informat ex relatione veridica. Primo de Imperio et quomodo terre Saxoniensis $\vdash$ ius^b $\dashv$ suum ab inicio fuerit constitutum^c et confirmatum in suo iure, sicut antiquo tempore tenebat Babilonia. Ibi stetit Imperium et regnabat potenter per omnia regna, quia Nemroth rex primo Babiloniam edificavit et circumcinxit civitatem nimia amplitudine et edificavit in ea multas et altas turres contra inimicos, unde usque ad presens municipale nominatur. Et ibi erat manens idem rex Nemroth ac duces multi famosi, qui nunc mercatores vocantur, et omnes uno utebantur iure municipale ius appellabatur, ut bene in libro presenti patebit. Unde nomen sorciebatur absque

cuiuslibet transmutacione. De ipso quamdiu stetit et de eius potencia. Nunc dicetur quamdiu stetit Imperium et potenter absque permunicione usque ad Greciam a tempore Darÿ Secundi, usque ad ultimum, que rex Allexander maximis et sediciosus devicit bellis. Tunc transmutatum fuit Imperium Babiloniam et stetit in Constantinopolim usque ad illud tempus, quo [l] se Roma de Imperio intromisit, et potenter optinuit usque ad presens tempus ex parte beati Petri, qui caput est Christianitatis. Cum Imperium Romam versum fuisset, ibi stetit, ut patet in premissis. Tunc Christiani absque iure fuerunt, idcirco quivis pro sua in terris faciebat voluntate, aut quid facere et perficere, et hoc absque querela permansit et per iudicium inultum, quia nullum fuit, ubi quid iusticiam consequi posset, et illud ad illud tempus perseveravit, quo se Roma de Imperio intromisit. Et ipsi venerunt et iusticiam consecuti fuerunt, eciam ibi exhibuerunt manus, unde manu potenter optinuimus usque in presens. Tunc Romam convenerunt et decreverunt deliberando^d, quomodo sibi regna subiugare possent. Et omnes unanimi consensu et pari consilio concordaverunt, quod edificarent castra in terris, unde sibi terras possent |sl^b| subiugare. Tunc arbitrati sunt sibi, quomodo castra confortarent, ut ipsis essent in iuvamen. Et illi acceperunt, qui nomen militare habuerunt, et eos super castra locaverunt cum tali iure, hucusque castrense ius |tum^b| tenet in castrensi feodo. Extunc liberaverunt, qualia iuris statuta terris statuere vellent in terris tale constituerunt, quale adhuc terra Saxonia protestatur, per Constantinum imperatorem et Karulum cezarem.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b skreślone ręką autora podstawy; ^c nad pierwszym u skreślony znak abrewiacji; ^d skreślone s na końcu wyrazu

[hasła: cesarz, cesarstwo, Saksonia, Babilon, Nemrot, prawo miejskie, Grecja, Dariusz II, Konstantynopol, Aleksander Wielki, cesarstwo, św. Piotr, Cesarstwo Rzymskie, chrześcijaństwo, Chrześcijanin, sąd, Rzym, rzymianin, zamek, zgoda, rada, prawo, Saksonia, Konstantyn Wielki, Karol Wielki, książę]

[110] Nunc^a audire et intelligere potestis quod principibus et baronibus, et hiis omnibus, qui digne nomen sorciuntur, quomodo ipsi cum Romanis sunt arbitrati, quod scire vellent, quo iure Imperium deberet permanere. Et statuerint regi ius cum consilio, quod ipse sedem Romane regiam regere deberet [k. 108] ex parte beati Petri cum gladio seculari, unde adhuc Romanus advocatus appellatur. Idcirco vitam suam non potest demereri, nec in suo honore deliberari, nisi tribus casibus, qui in sequentibus patebunt. Quorum primus est ille, si sedem Romanam destruere vellet. Secundus est, si contra fidem vellet Catholicam. Tercius est, si sine causa legali vellet suam legitimam dimittere uxorem. Quorum horum trium de uno, quod absit, fuerit convictus, extunc debet iudicare hos omnes, qui noxam et iniusticiam fecerunt aut qui caput demerentur. Et insuper omnibus commisit, qui iudicis nomine censeantur cum eo protegere viduas, et pupillos, et domos Dei, et omnes iniurias humiliare et iusticiam confortare. Insuper iudicium commisit omnibus iudicibus temporalibus cum eo iudicare super omnes hos, qui in maleficiis fuerint comprehensi in facto manifesto, et ad iudicium capti, deducti et fuerint convicti, ut ius dictaverit. Ibi omnes iudices soli

debent iudicare, vel prece ipsorum loco. Eodem modo ut iudices habent temporalem gladium a rege. Eodem modo sacerdotes habent spiritualem gladium ab Apostolico.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: cesarstwo, św. Piotr, Rzym, chrześcijaństwo, baron, miecz, katolik, wdowa, sprawiedliwość, gorący uczynek]

[111] Nunc^a attendatis, quis cezarem iudicare debeat, si ex hiis tribus premisis in uno fuerit convictus. Hoc facere Sacri Imperii Renensis pallatinus, qui imperatori ac Imperio fuerit ex arbitrio positus. Simili modo, ut pallatinus imperatorem debet iudicare, eodem modo iudicat burgravius [/] marchionem pro sua culpa, et burgravium scultetus.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[palatyn reński, marchia, burgrabia, sołtys, cesarz, król, lenno]

[112] Extunc^a mercatores dicebant ad cezarem, quod libenter scire vellent, in quo permanere possent. Tunc iudicavit eos imperator cum consilio Romanorum ad aquas potentes, quod edificarent sibi civitates firmas cum muris et turribus. Tunc plus dixerunt ad imperatorem, quod libenter scire vellent, in quo iure stare deberent. Extunc imperator dedit ipsis tale ius, quale cottidie in sua curia solebat habere. Et hoc confirmavit eis cum consilio Romanorum et cum veridicis signis. Et suam manum exhibebat, quam apprehendit quidam mercator, et dexteram cirotecam sibi de manu traxit, super quo pax beati Petri fuit confirmata. Quod hucusque permanet in exemplum, ubi nove civitates edificantur aut confirmantur, quod ibi crux ponitur super forum. In eo probatur et apparet, quod cum voluntate regis est factum. Sic quo hucusque permansit et ab Imperio confirmatum et nomen obtinuit usque in diem presentem.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: kupiec, cesarz, rzymianin, św. Piotr, miasto, rynek, krzyż, wola, król]

[113] Nunc^a attendatis de civitate Meydenburg. Cum primo Meydenburg locata fuerit seu fundata imperatoris Otthonis Magni consilio, et cum terre arbitrio, et cum fuit stabilita in suo iure, sicut nunc tenet in suo iure municipali secundum consuetudinem antiquorum, et Hallis civitas ex eo est fundata, idcirco utraque uno utitur iure. Eapropter omnes de Polonia et Bohemia, qui sub iure Theutunico sunt locati [/k. 108v] et de marchia et de Meynsensi provincia, et de marchia Luziciensis, hii omnes in Hallis ius suum recipere debent, et de civibus, hec in hiis strictibus sunt locata. Et si sententiam ignoraverint aut defectum in ea habuerint, hanc oportet querere in Meydenburg. Idcirco, quia omne municipale ius protegit, quod iure terrestri fieri

non potest, quod cum sententia reprobata de marchia ad commitatum trahi possit, quia marchio secundum suum arbitrium aut propriam gratiam iudicat, quod comes non facit, sed iudicat sub banno regio. Hoc idem fit in omnibus civitatibus, ubi est bannum regium, ubi vir demeretur tria thalenta iudici feodato sub regio banno. Si autem iudicatur sub banno regio, tunc sculteto octo solidi demerentur de iudicio sententiis scabinorum. Idem fit burgravio. Scabini xi debent esse, et scultetus sit xii, quia burgravius primam sententiam debet diffinire. Quia burgravius nullum iudicium absque sculteto bannitum habere potest, nec scultetus hiis xi scabinis vero loco iudiciali.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: miasto, Magdeburg, Otto Wielki, prawo niemieckie, zwyczaj, Halle, Polska, Czechy, Miśnia, Marchia Łużycka, wyrok, skarga, sąd królewski, sołtys, sędzia, ławnik, burgrabia, sąd wyłożony]

[114] Nunc^a attendatis de Hallis, ubi ius suum querere debet, si ipsum ignorat, aut si ipsis sententia fuerit reprobata. Hanc in Meÿdenburg querere debent ante quatuor scampna et scabinis ipsorum ius dare debet, quia imposterum oportet eos esse testes, si fuerit necesse, quia sententia rite et rationabiliter sit data absque qualibet contradiccione. Et ibi nuncii presentes esse debent, ubi sententia diffinitur, ex utraque parte, ubi sententia reproba[]ta fuerit, qui audivit et vidit, quod utrique iusticia fiat. Et iudex ipsos in expensis debet procurare exeundo et reddeundo. Si sententia in banno regio fuerit reprobata, tunc debet reprobari infra xviii ebdomadas. Si autem sub comittis banno fuerit reprobata, tunc debet reprobari infra duas septimanas, quia scultetus bannum habet a comitte et sculteciam a domino terre. Idem quam vero habet burgravius bannum a rege, et iudicium a domino terre.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: Halle, wyrok, Magdeburg, odwołanie, apelacja, ławnik, świadek, sprzeciw, sędzia, sąd królewski, termin, sołtys, burgrabia, prawo]

[115] Nunc^a attendendum est, si Meÿdenburgensis sententia reprobaretur, quo aut ubi eam querere aut invenire deberent. Ipse se debet trahere in Scharchow, ultra Elbae, et ibi accipiunt quatuor seniores viros, que [s] cum ibi poterint invenire. Hoc idcirco, quia diucius stetit, quam Meÿdenburg, et cesar Ottho a tempore diuturno ex eo constituit ducatum, et [] omnes eodem iure sunt constricti. Tunc trahunt cum eisdem quatuor senioribus, quos de Scharcow afferant et redderent in Meÿdenburg ante pallaciam ad curiam, que imperatoris Otthonis Ruffi fuerat, qui pallaciam ipsius formaverat, in fine summi, ut in premissis patet et sub in sequentibus patebit, quia continue pro una sententia reprobata ad Imperium se trahere non potuerunt.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: Magdeburg, apelacja, odwołanie, Łaba, Schartau, starszy, cesarz, Otto Rudy, wyrok]

[116] Nunc^a attendatis de pallacia, per quem modum ipse pallaciam fecerit. Recepit eosdem quatuor seniores de Scharcow, quatuor canonicos, qui habuerunt prelaturas in summo: primus prepositus, secundus decanus, tercius episcopi [k. 109] vicarius, quartus celerarius. Insuper cepit quatuor^a innatos ministeriales ecclesie maioris in Meÿdenburg: primus fuit marschalcus, secundus dapifer, tercius pincerna, quartus camerarius. Insuper recepit xi scabinos de civitate et scultetum xii. Deinde recepit tres duces laicos, qui primi sunt in elleccione municipali, et quartus, quem accepit supremus, fuit advocatus ecclesie maioris in Meÿdenburg, hoc burgravius. Tunc imperator recepit hos xxviii viros prenotatos eciam locavit super sedes pallacie, et dedit eis potestatem ex sui parte, quod quacumque sententia in Meÿdenburg diffiniri non posset aut reprobaret, hoc ibi daretur rite hoc et rationabiliter pro iure municipali deberet teneri.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: palacja, cesarz, Schartau, kanonik, prepozyt, dziekan, zastępca biskupa, szafarz, prałatura, baron, Magdeburg, marszałek, stolnik, cześnik, podczasz, szambelan, ławnik, burgrabia, kościół, prawo miejskie, odwołanie, apelacja, wyrok]

[117] Et^a cum sententia ante pallaciam fuerit data, tunc debet dari in signum viginti octo viris, cuilibet unum solidum aureum, et quivis solidus debet xii valere solidos talis peccunie aut talium denariorum, cum quibus ibidem consuetudo fuerit forisandi. Tunc hiis dantur quatuor marcas, et quivis marcas xii argenteas debet habere. Hoc datur hiis xx octo^b. Hoc illi dare tenentur, quibus sententia ad profectum fuerit inventa et finita. Sed iste, qui in sententia deffecerit, debet solvere expensas. Si autem in sententia iste deffecerit, qui eam reprobaverit, extunc magis solvere tenetur, quam ille, cui sententia data fuerit ad profectum.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów, in rubrum; ^b w rkp. viii^o

[hasła: palacja, wyrok]

[118] [I] Nunc^a attendatur, quantum plus dare oportet. Ipse tenetur dare scabino illi suo emendam, cuius sententiam reprobavit, quam invenit, si iuste fuerat diffinita, et iudici suam penam. Si autem ante consensum aliorum scabinorum fuerit reprobata, tunc cuilibet scabino datur emenda et iudici tociens sua pena. Si autem in Hallis reprobata fuerit, in Meÿdenburg invenitur, et qualiter ibidem pariter reprobantur, extunc ambe debentur emende et pene in Meÿdenburg et Hallis, hoc facit Ruffus rex Ottho taliter pro eo, quod municipale ius sisteret, sicut ab antiquo hucusque stetit, et ibidem fecit ducatum transwram [s].

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: ławnik, zadośćuczynienie, wyrok, apelacja, odwołanie, kara sądowa, mulkta, zgoda, Otto Rudy]

[119] Nunc^a dicere vobis volo de pallacia, quomodo illa debeat convenire, et diffinire volo de rebus istis, non in precedentibus est predictum.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: palacja]

[120] Scultetus^a de Meÿdenburg debet recipere litteram civitatis cum sigillo ipsius pendente. Hanc litteram debet mittere supremo advocato maioris ecclesie, hoc est burgravius in Meÿdenburg, ad suam quam sentenciam propriam litteram sigillatam debet recipere propter quod est ipse advocatus et ad hoc debet recipere litteram epicopi cum suo sigillo et tunc eciam debet recipere litteram regis et suum sigillum appendens si ipsum habere possit in Theutunico. Has quinque litteras debet recipere burgravius de Meÿdenburg. Et eas primo mittere debet duci Saxonie cum hiis, qui cum sententia transierunt, et cum scitu horum xxiiii virorum, qui prius sunt nominati. Post hoc mittere debet margravio [k. 109v] de Meÿdenburg. Tercio ipse mittere debet pallatino Rynensi. Hii tres primi duces laici sunt in eleccione imperiali, cum novus rex eligitur Theuthunica de terra.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: sołtys, Magdeburg, margrabia, palatyn reński, dokument]

[121] Si^a audire et intelligere potestis, quomodo hii omnes domini debent citari, qui in premissis sunt nominati. Ipsi ad pallaciam ire debent et scultetus vel burgravius citare debet primo, secundo, tercio, super ad sex ebdomadas. Et si in tercia non comparuerint citacione, extunc ad eum hii tres laici duces mittant. Tunc regi de qualibet citacione tres marcas aureas demeretur, quarum quelibet marcas xx marcas argenteas valere debet. Et si post hoc ultra sex septimanas non comparuerit, se excusare coram rege, ubi fuerit ipse. Extunc omnia sentencialiter ecclesie maiori vacabunt, que ab ea habeat et regi bannum vacabat, et post hoc proscribunt eum in regis illegalitate.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów, in rubrum

[hasła: pozew, palacja, burgrabia, sąd]

[122] Eodemmodo^a sicut scultetus citat burgraviium. Sic burgravius citare debet hos tres principes sub banno regio. Et si in tercia non comparuerint citacione, ut est predictum, extunc de qualibet citacione quivis eorum decem octo marcas demeretur.

Etsi eadem vice comparuerint iusticiam iuvare et recipere ius, actum [s] illi sua sententia et ius suum dari debet ante pallaciam.

Explicit primus liber legum Theuthunicalium civitatis Meÿdenburgensis.

^a *miejsce na ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów, in rubrum*

[hasła: sołtys, burgrabia, sąd, król, pozew]